

Diplomová práce

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra výtvarné výchovy

Diplomová práce

Cestopis jako praktická pomůcka ve výuce regionálního zeměpisu
na 2. stupni ZŠ (na příkladu výuky Jihozápadní Asie)

Autor práce: Alena Nedorostová

Vedoucí práce: Mgr. Petra Karvánková, Ph.D.

Studijní obor: Z-OV/ZŠ

Ročník: 4.

2011

ANOTAČNÍ LIST DIPLOMOVÉ PRÁCE
JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Autor: Mgr. Alena Nedorostová

Katedra: geografie

Studijní program: M7503 Učitelství pro základní školy

Studijní obory: Učitelství zeměpisu pro 2. stupeň ZŠ

Učitelství občanské výchovy pro 2. stupeň ZŠ

Vedoucí práce: Mgr. Petra Karvánková

Název: Cestopis jako praktická pomůcka ve výuce regionálního zeměpisu na 2. stupni ZŠ

(na příkladu výuky Jihozápadní Asie)

Druh práce: Diplomová práce

Rok odevzdání: 2011

Počet stran: 153

Anotace:

Název diplomové práce zní: „Cestopis jako praktická pomůcka ve výuce regionálního zeměpisu na 2. stupni ZŠ (na příkladu výuky Jihozápadní Asie).“ Skládá se ze dvou částí. První část je věnována rozboru literatury a materiálů vztahujících se k tématu diplomové práce (učebnice zeměpisu, cestopisná a populárně naučná literatura). Dále se práce zabývá pojmem cestopis a možnostmi využití cestopisné literatury jako pomůcky pro pedagogickou praxi na 2. stupni ZŠ.

Hlavní část práce tvoří vlastní zpracování učebního textu v podobě výukové příručky, která využívá prvky cestopisu pro výuku regionální geografie států Jihozápadní Asie na 2. stupni ZŠ. Učební text je rozdělen na cestopisnou a výukovou část, která představuje základní geografické ukazatele celého regionu Jihozápadní Asie. Každá kapitola je ukončena shrnutím a otázkami a úkoly. Jednotlivé části cestopisného vyprávění čtenáře postupně provázejí po Íránu, jako vybraném zástupci regionu.

ANNOTATION PAGE OF DIPLOMA THESIS

UNIVERSITY OF SOUTH BOHEMIA IN ČESKÉ BUDĚJOVICE

PEDAGOGICAL FACULTY

Author: Mgr. Alena Nedorostová

Department: Geography

Study programme: M7503 Teaching at Primary Schools (PS)

Field of study: Teaching of geography at the 2nd stage of PS

Teaching of political science at the 2nd stage of PS

Leader of thesis: Mgr. Petra Karvánková

Title: A travel book as a practical tool for teaching regional Geography in secondary school (for example teaching of South-western Asia)

Type of thesis: Diploma thesis

Year of delivery: 2011

Number of pages: 153

Annotation:

The diploma thesis is called “A travel book as a practical tool for teaching regional Geography in secondary school (for example teaching of South-western Asia).“ It consists of two parts. The first part is focused on the analysis of literature and the materials that refer to the topic of my diploma thesis (textbooks of Geography, travelogue and popularly educational literature). The next theme of this thesis is a travel book as a term, and possibilities of the usage of literature connected with travelling as a tool of teaching practice in secondary school.

The main part of the thesis applies to the process of teaching text as a teaching guide that uses elements of a travel book for teaching regional geography of states in South-western Asia in secondary school. The teaching text is divided into two parts – travel and teaching that introduces basic geographic signs of the whole region of South-western Asia. Each chapter is finished with summary, questions and tasks. The readers are progressively taken to Iran as a chosen representative of the region in each part of travel story.

Prohlašuji, že jsem svou diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím pramenů, které cituji a uvádím v seznamu literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích dne 29. 4. 2011

Děkuji vedoucí diplomové práce Mgr. Petře Karvánkové, Ph.D. za pomoc a cenné rady a metodické vedení práce.

Obsah

1. Úvod	8
2. Cíle práce	10
3. Metodika práce	11
4. Rozbor učebnic a populárně naučné literatury	14
4.1 Učebnice	14
4.2 Vyhodnocení učebnic	20
4.3 Problematika vymezení regionu	21
4.4 Cestopisy	22
4.5 Populárně naučná literatura	25
5. Cestopis jako výukový prostředek	28
5.1 Důvod pro zvolení formy cestopisu	28
5.2 Pojem cestopis a náhled do vývoje cestopisné literatury	28
5.3 Možnosti využití cestopisu v pedagogické praxi	30
6. Výuková příručka	32
(Výuková příručka má z důvodu přehlednosti vlastní obsah)	
7. Závěr	136
8. Seznam literatury a použitých zdrojů	138
a) Literární zdroje pro diplomovou práci	138
b) Zdroje a citace pro výukovou příručku	140
c) Zdroje obrázků	146

1. Úvod

Proč jsem si tento region vybrala? Čím je mi blízký? O region Jihozápadní Asie jsem se začala více a podrobněji zajímat v souvislosti s islámským uměním, hlavně díky architektuře. Bylo to v době začátku mého studia na vysoké škole. Přibližně ve stejné době jsem propadla kouzlu pouští, které dokáží působit až magickým způsobem. Nejsou jen pusté a nehostinné, ale mají v sobě nějaký druh síly a energie, který člověka zcela pohltí. Tomu, kdo v poušti nebyl, se to ale jen těžko dá vysvětlit. Vhodnou formou k tomu může být právě cestopis, v němž autor přibližuje čtenáři své autentické pocity. A proto jsem cestopis použila i já. Také mě vždy zajímalo, jak různí lidé na Zemi žijí, jejich způsob života, zvyky, tradice, odlišná kultura. Toto všechno nakonec vyústilo v návštěvu této části světa. A rozhodně jsem nebyla zklamaná. Ba přímo naopak. Byla jsem nadšená, což jsem se snažila předat dál prostřednictvím mnou vytvořeného výukového materiálu.

Region Jihozápadní Asie je plný rozporů a konfliktů. Např. už jen problémy s jeho vymezením, kterým se budu více věnovat později. Jsou to nejenom konflikty mezi jednotlivými zeměmi regionu, ale také konflikty ve vnímání této oblasti lidmi z jiných částí světa. Vnímání této oblasti bývá ve většinové západní společnosti ovlivněné médií i nezájmem lidí. Téměř všechny události týkající se Jihozápadní Asie, o kterých média informují, mají negativní podtext. Souvisí s terorismem, nepokoji, konflikty, strachem z islamizace, atd. Netvrdím, že to není pravda, ale nic není jenom černé nebo bílé. A tak i tento region má své světlé stránky, které stojí za pozornost. Možná je negativní postoj většinové společnosti ještě navíc způsoben i strachem z neznámého, strachem z odlišné kultury a z jiného způsobu života. A kde jinde by se mělo začít s nápravou tohoto pokřiveného názoru než právě ve škole při výuce zeměpisu? A proč ne atraktivní a jinou formou? Tedy cestopisem.

Mně osobně je tento region blízký právě svou odlišností od mého domovského prostředí střední Evropy, konkrétněji České republiky a městečka České Velenice. V oblasti Jihozápadní Asie jsem strávila přibližně dva měsíce, což ještě neznamená, že bych byla odborník a jejího znalce, ale myslím, že určitý přehled a orientaci v této oblasti jsem si již vytvořila a především v sobě probudila ještě větší zájem o toto území.

Region Jihozápadní Asie je často probíráán v hodinách zeměpisu na 2. stupni ZŠ jen jako další asijský region. Bývají zmiňovány jen klasické charakteristiky: povrch, podnebí, hospodářství, ... To je samozřejmě také důležité, ale myslím, že by měly být připomenuty i jiné důležité aspekty regionu. Jihozápadní Asie je oblast, která je označována za kolébkou civilizace, byly zde objeveny pozůstatky nejstarších měst na světě. Je rovněž zdrojovou oblastí tří světových monoteistických náboženství (judaismus, křesťanství, islám), jejichž společným jmenovatelem je město Jeruzalém, což dodnes způsobuje známé rozpory. Město bylo během své dlouhé historie středem zájmu všech tří výše

zmíněných náboženství. Vedly se o něj války, střídali se vládci. A těžištěm znesvářených stran zůstává dodnes. Představuje nejposvátnější město pro Židy (Zed' nářků). Pro křesťany je to místo, kdy žil a byl ukřižován Ježíš Kristus. Jeruzalém je navíc i třetím nejposvátnějším městem muslimů. Věří, že odtud Mohamed vstoupil na nebesa. I přes snahy o mírové soužití zůstává Jeruzalém místem neustálého napětí, sporů a konfliktů.

Nemělo by se zapomínat ani na vysvětlení zdrojů a příčin zdejších konfliktů, které se do jisté míry promítají do zbytku světa. A v neposlední řadě nesmíme opomenout ani oblast Perského zálivu, jakožto hlavní světové centrum těžby ropy. V oblasti Jihozápadní Asie převládá muslimské obyvatelstvo. Žáci by se tedy mohli dozvědět i něco o jejich zvycích a odlišném způsobu života (muslimové nesmějí jíst vepřové maso a pít alkoholické nápoje, ženy chodí zahalené, ...).

2. Cíle práce

Název diplomové práce zní: Cestopis jako praktická pomůcka ve výuce regionálního zeměpisu na 2. stupni ZŠ (na příkladu výuky Jihozápadní Asie). Hlavním cílem bylo vytvoření učebního textu v podobě výukové příručky, která využívá prvky cestopisu.

Tento učební text by měl sloužit jako doprovodná rozšiřující pomůcka při výuce zeměpisu na 2. stupni základních škol. Tématicky se vztahuje na regionální zeměpis států v Jihozápadní Asii, jejíž výuka probíhá v rámci výuky Asie a to většinou v 7. ročníku. Může sloužit i jako rozšiřující učební materiál v rámci seminářů (8.-9. ročník) nebo zájmových kroužků se zeměpisnou tematikou. Některé kapitoly by mohly být využité i v rámci vytváření mezipředmětových vztahů. Pasáže o náboženství by mohly být použity jako doprovodný materiál v hodinách výchovy k občanství. Části věnované fauně a flóře nebo přírodním podmínkám by mohly být využity v hodinách přírodopisu. Žáci by si tak mohli lépe uvědomit závislost a přizpůsobení některých rostlin a živočichů přírodním podmínkám, ve kterých žijí, i projevy chování živočichů v přírodě. V neposlední řadě se nabízí využití i pro výtvarnou výchovu (památky, odlišná kultura jako inspirace pro tvorbu, ornamentální výzdoba mešit,...). Žáci tak mohou využít poznatky získané při četbě cestopisného vyprávění k vlastnímu vyjádření a zaznamenání této nové zkušenosti. Mohou také zaznamenat podněty z představ a fantazie.

Jedním z prvních cílů předkládané diplomové práce byl rozbor učebnic používaných pro výuku zeměpisu na 2. stupni ZŠ a posouzení, zda jsou předkládané informace o Jihozápadní Asii z hlediska tematiky diplomové práce (Cestopis jako praktická pomůcka ve výuce regionálního zeměpisu na 2. stupni ZŠ (na příkladu výuky Jihozápadní Asie) dostačující či nikoliv. Jak jsou žákům předkládány a zda by se toto téma dalo nějakým způsobem, dle autorčina pohledu, vylepšit či ozvláštnit, aby se stalo pro žáky zajímavějším a poutavějším. Rozbor literatury je zakončen přehlednou tabulkou.

Hlavním cílem bylo vytvoření učebního textu v podobě výukové příručky, která využívá prvky cestopisu pro výuku regionální geografie států Jihozápadní Asie na 2. stupni ZŠ, který jsem vypracovala pomocí programu Microsoft Office Publisher 2007. S pomocí tohoto programu se mi podařilo dosáhnout podoby, kterou jsem chtěla a která je vizuálně atraktivní. Podrobněji je průběh mnou vytvořeného materiálu popsán v metodice práce.

Výsledná výuková příručka má celkem 104 stran.

3. Metodika práce

Prvotním úkolem byla cesta do zájmového regionu Jihozápadní Asie a jeho poznání. Jako zástupce regionu (modelový stát) byl zvolen Írán, který byl navštíven celkem dvakrát, v létě roku 2008 a podruhé v létě roku 2010. Během obou cest byly zapisovány poznámky a postřehy, tvořeny fotografie a videa. Po návratu domů byly všechny získané materiály zakomponovány do jediného celku, který se stal základním podkladem pro tvorbu diplomové práce. Z navštívených měst a míst tak byla sestavena jedna okružní trasa celým Íránem.

Ještě před samotnou cestou bylo nutné prostudovat literaturu zabývající se touto oblastí, která byla později doplněna o další prostudovanou literaturu potřebnou pro psaní diplomové práce. Posléze byl proveden rozbor učebnic určených pro výuku regionálního zeměpisu států Jihozápadní Asie pro 2. stupeň základních škol, dále pak vybraných cestopisů a populárně naučné literatury. Hlavním úkolem rozboru učebnic bylo zhodnocení zastoupení učiva o Jihozápadní Asii a jeho textové a mimotextové složky. Z autorčina subjektivního úhlu pohledu byla hodnocena faktická správnost, aktuálnost, přehlednost, srozumitelnost, grafická úprava, zastoupení a kvalita příloh (mapy, tabulky, grafy, použité obrázky a fotografie), možnosti samostatné práce žáků při práci s danou učebnicí, možnosti rozvoje samostatného myšlení žáků, ale i přínos úkolů a otázek pro žáky a celkový dojem. Rozbor učebnic byl následně autorkou zpracován do závěrečné souhrnné tabulky, ve které byla vyhodnocena jejich kvalita vzhledem k tématu diplomové práce. Sledovány byly výše zmíněné ukazatele a učebnice byly bodovány (0 – 3 body). Tři body mohly získat učebnice, které jsou velice kvalitní (obsahují všechny složky fyzicko-geografické a socioekonomické geografie i mimotextové složky, jsou přehledné a srozumitelné).

Ze seznamu literatury vyplývá, že nebyly hodnoceny pouze učebnice zeměpisu, ale také cestopisy a populárně-naučná literatura. Cestopisy byly hodnoceny dle záživnosti a čtivosti.

Ze všech získaných informací byla následně provedena jejich syntéza, která stála u zrodu výsledného vlastního učebního textu v rámci vytvořené výukové příručky. Z této syntézy také vyplynulo, že region Jihozápadní Asie sice není opominut v žádné učebnici, která je věnována výuce regionálního zeměpisu států Asie, ale forma předložení, je dle autorčina pohledu, této oblasti je často nezáživná a pro žáky nezajímavá. Vzhledem k tomu se autorka pokusila vytvořit vlastní výukovou příručku určenou pro výuku regionálního zeměpisu států Jihozápadní Asie, která velkou měrou využívá prvky cestopisného žánru. Cílem bylo vytvořit pro žáky poutavější a zajímavější učební text zvyšující motivační úroveň vlastní výuky.

Jednotlivé kapitoly cestopisu postupují podle trasy autorčina putování Íránem. Jednotlivá města a místa navštívená během dvou návštěv Íránu byla složena a zakomponována do jednoho celkového

okruhu, z něhož následně vychází výsledný výukový materiál využívající právě cestopisné prvky. Cestopisné vyprávění bylo proloženo faktickými informacemi nejen o Íránu, ale o celém regionu Jihozápadní Asie. Kapitoly nejsou chronologicky řazeny dle jednotlivých fyzicko-geografických a socioekonomických složek, ale postupují podle trasy cestopisného vyprávění. Výsledné pořadí kapitol je následující: Poloha Jihozápadní Asie, Povrch Jihozápadní Asie, Náboženství Jihozápadní Asie, Izrael – židovský stát, Podnebí Jihozápadní Asie, přírodní krajiny a život v poušti, Historie Jihozápadní Asie, Průmysl Jihozápadní Asie, Kultura a obyvatelstvo Jihozápadní Asie, Arabské státy, Nearabské státy, Zemědělství Jihozápadní Asie a poslední kapitolou jsou Zakavkazské republiky. Tímto způsobem jsou kapitoly seřazené právě kvůli návaznosti a posloupnosti cestopisného vyprávění. Žáci by si po přečtení výsledné výukové příručky měli získané informace propojit a přemýšlet o nich v souvislostech. Každá kapitola obsahuje cestopisné vyprávění, faktické a důležité informace o tématu kapitoly (výkladový text), zajímavosti, vysvětlení nových a dříve neznámých pojmů, shrnutí, úkoly a otázky na zopakování a procvičení. A samozřejmě také mimotextové složky: fotografie, obrázky, mapy a některé kapitoly obsahují i tabulky. Text je psán různou velikostí písma. Cestopisné vyprávění a výkladový text je psán velikostí 12, doplňkový text na postranní liště je psán velikostí 10, stejně tak i popisky k obrázkům. Některé informace jsou navíc zarámovány v barevném rámečku. Shrnutí, otázky a úkoly jsou také v barevných rámečcích. Cestopisné vyprávění a jednotlivé výkladové kapitoly jsou od sebe odlišeny barvou postranní lišty. Cestopisné vyprávění je sjednoceno barvou postranní lišty (krémově béžová). Kapitoly věnované výkladu jsou také každá v jiné barvě. Např.: Náboženství má modrou postranní lištu, Historie fialovou, atd. Žáci tak budou podle barvy vědět, v jaké části učebního textu se zrovna nachází (ve výkladu nebo v cestopisném vyprávění). Součástí je i mapa Íránu, která není pevnou součástí publikace, ale volně vloženým dokumentem. Na mapě je vyznačena trasa popisovaná v cestopisném vyprávění. Žáci si ji mohou vzít před sebe a sledovat odkud kam se přesouvají při četbě. V textu jsou umístěna i upozornění na video a foto-soubory, které jsou umístěny na přiloženém CD.

Na základě autorčiných vlastních zkušeností z cest po Íránu byl představen nejen Írán, ale i ostatní země Jihozápadní Asie. Cestopisné části jsou tak vztaženy pouze na Írán jako na vybraného zástupce regionu, ale faktické informace vypovídají o regionu jako o celku. Zážitky a vyprávění se navzájem prolínají s faktickými informacemi o regionu. Žáci se tedy dozvídají informace postupně podle toho, na jaké geografické ukazatele a zvláštnosti zrovna v cestopisném vyprávění narazí. Nakonec tak budou mít celistvý dojem. Region Jihozápadní Asie je představen jak z hlediska fyzické geografie, tak i sociální geografie. Na konci každé kapitoly je shrnutí a otázky týkající se nově získaných informací a souvislostí. Samozřejmostí jsou i úkoly vyžadující práci s atlasem. Celkový rozsah výukové příručky je 104 stran.

Učební text byl sestaven pomocí programu Microsoft Office Publisher 2007. Práce s tímto programem není složitá, když se s ním naučíte pracovat. Je to jakási kombinace programů Microsoft Office Word a Microsoft Office Power Point.

Program Microsoft Office Publisher 2007 umožnil vytvoření vizuálně atraktivní a originální podoby učebního textu. Tento program umožňuje vkládání velkého množství fotografií a obrázků do dokumentů. Také umožňuje úpravu jednotlivých fotografií. Např.: oříznutí, otočení, změnu kontrastu, jasu, barevnosti nebo jejich vložení do zvoleného automatického tvaru. Ze šablon je možné vybrat si design jednotlivých stránek nebo je možné vytvořit si svůj vlastní. Zvolený vzhled stránky je možné hromadně předdefinovat na všechny strany dokumentu a poté je jednotlivě dodělávat, přičemž základ zůstává u všech stejný. Jednotlivé stránky mohou být individuálně upravovány (pozadí, rozložení textu atd.), přesouvány na jiné místo v dokumentu, vytvářeny na základě nabízených předloh, popř. lze vytvořit shodnou duplicitní stránku. V jeho nabídce si lze vybrat ze široké škály možných podob dokumentů od brožur po vizitky. (MELICHAROVÁ, E., 2010)

Výsledný učební text využívající prvky cestopisu je určený hlavně pro žáky 7. třídy 2. stupně základních škol a nižších stupňů víceletých gymnázií, což vyplývá i z RVP pro základní vzdělávání. Cestopis může být využit i během hodin zeměpisných seminářů (8.-9. ročník ZŠ) nebo v rámci zájmových kroužků se zeměpisnou tematikou. Učitelé ho mohou použít jako pomůcku k oživení výuky. Žáci si nově získané informace mohou spojit s konkrétními zážitky a lépe si je zapamatovat.

4. Rozbor učebnic a populárně naučné literatury

4. 1 Učebnice

ANDĚL, J., PEŠTOVÁ, J., SKOKAN, L., 1997: Asie a Evropa: zeměpis pro základní školy a nižší ročníky osmiletých gymnázií. Prospektrum, Praha. 111 s.

Učebnice má celkem 111 stran (A5). Nejprve je žákům představen světadíl Eurasie jako celek (14 stran). Část věnovaná Asii má celkem 44 stran, z nichž 16 připadá na Rusko. Část o Asii se věnuje postupně jednotlivým regionům. Každá kapitola má opakování, chybí ale závěrečné shrnutí. Kapitoly ještě obsahují doplňkové úkoly různého typu (ústní odpověď, odpověď formou zápisu do sešitu, vyhledávání v mapě nebo práce ve skupinkách) a v některých kapitolách jsou navíc i zajímavosti.

Kapitola „Jihozápadní Asie“ je zpracovaná na 3 stranách + stát Izrael má ještě další 2 strany. Myslím si, že celkově jsou předkládané informace příliš obecné. Historické aspekty jsou zmíněny pouze okrajově a děti mají za úkol, zopakovat si, co se učily v hodinách dějepisu. Informace o povrchu jsou nedostatečné. Zcela opomenuta zůstala pohoří a pouště. Podnebí je jen okrajově zmíněno. Co se týče náboženství, jsou jednotlivá náboženství pouze zmíněna a dále však již nevysvětlena. Žáci jim tak nemusejí vždy zcela porozumět. Islám jako majoritní náboženství oblasti by si rozhodně zasloužil více pozornosti. Více pozornosti by také zasloužila demografická charakteristika.

Velká tabulka se státy těžícími nejvíce ropy na světě mi připadá zbytečná. Naopak tabulka, která zobrazuje státy JZ Asie, jejich rozlohu, počet obyvatel, hlavní města a produkty hospodářství, se jeví jako přínosná. Obrázky zde nalezneme 2, ale připadají mi zbytečné a nevystihující podstatu.

Stát Izrael má v učebnici vlastní kapitolu. Myslím, že i některé ostatní státy tohoto regionu by si zasloužily větší pozornost, než pouhé vyjmenování. Je zde krátce zmíněna historie, poté je věnováno až příliš pozornosti řece Jordán (žáci by se mohli místo toho dozvědět něco jiného). Naopak informace o Mrtvém moři hodnotím kladně. Mapa okolí Mrtvého moře je nepřehledná. Obrázky doplňující tuto kapitolu představují hlavní památky 3 náboženství vzniklých v této oblasti a myslím, že jsou vhodným doplňkem.

Celkově si myslím, že tato učebnice není pro žáky moc vhodná. Předkládané informace jsou velice obecné, některé i povrchní a často jsou zpracované pouze formou tabulky. Do oblasti Jihozápadní Asie byl zařazen Kypř i Afghánistán. Kavkazské státy jsou probírané zvláště v samostatné kapitole.

ČERVINKA, P., BRAUN, R., 1995: Asie. Zeměpis pro základní školy. Scientia, Praha. 54 s.

Tato učebnice má celkem 54 stran (A4) a je celá věnovaná Asii. Kromě výkladového textu, jsou zde i části připomínající pracovní sešit. Žáci vyhledávají v mapě chybějící pojmy a do učebnice si je mohou vpisovat nebo zakreslovat do mapek, což hodnotím jako přínosné. Každá kapitola obsahuje

výkladový text, dále text, do kterého je třeba doplnit chybějící pojmy. Obsahuje opakovací a upevňovací úkoly, pojmy pro práci s mapou a shmutí základního učiva. Důležité pojmy a informace jsou v textu tučně zvýrazněné. Na konci učebnice jsou tabulky vztahující se k celé Asii, které informují o jednotlivých asijských státech (rozloha, počet obyvatel, hustota zalidnění a hlavní město). Dále tabulka s největšími městy (podle počtu obyvatel), tabulka s nejvyššími horami a s nejvyššími sopkami, tabulka s největšími ostrovy a poloostrovy, tabulka s nejdelšími řekami, s největšími jezery, tabulka s největším loďstvem a tabulka s největšími přístavy. Za tabulkami jsou 3 strany věnované slovníčku základních pojmů, 1 strana o orientaci na glóbu a 1 strana s výslovností některých asijských názvů.

Jihozápadní Asii jsou věnovány 3 kapitoly (6 stran). První kapitola se věnuje Jihozápadní Asii jako celku, druhá kapitola se zaměřuje na státy Perského zálivu a třetí kapitola informuje o Blízkém východu.

Povrch a podnebí je zpracováno lépe než v předešlé učebnici. Ale stále chybí informace o pohoří a pouštích. Také chybí jakékoliv informace zmiňující historii této části světa. Informace o hospodářství jsou přehledně zpracované a téměř dostačující. Více informací o ropě a jejím významu ve světě je uvedeno na začátku druhé kapitoly. Dále bych více vysvětlila, jaké má region podmínky pro zemědělství (např.: závlahové zemědělství, kočovné pastevectví,..). Naprosto chybí jakékoliv podrobnější zmínka o náboženství. Náboženství jsou pouze vyjmenovaná. A to pouze křesťanství a islám. Judaismus byl zcela opomenut. Postrádám i informace o obyvatelstvu a o způsobu života.

Ve zbytku kapitoly úvodní kapitoly týkající se Jihozápadní Asie a v následujících dvou kapitolách jsou postupně probrány jednotlivé státy Jihozápadní Asie. Hlavní města jsou uvedena na konci učebnice v tabulce, ale myslím si, že by mohla být uvedena i jako součást informací o státech. Tyto informace jsou zpracovány dostačujícím způsobem a jsou zde uvedeny i některé zajímavosti, podrobnější informace a nové pojmy. Doprovodné obrázky ke kapitolám hodnotím jako zdařilé. Afghánistán, který byl v předchozí učebnici zařazen do Jihozápadní Asie, není podle této učebnice součástí regionu stejně tak i Kavkazské státy.

Celkově hodnotím tuto učebnici kladně.

BRINKE, J., 1997: Zeměpis světadílů, oceánů a Ruska (zeměpis pro 6. a 7. ročník základní školy a nižší ročníky víceletých gymnázií). Fortuna, Praha. 191 s.

Tato učebnice se věnuje všem světadílům a oceánům. Později byla přepracována a vznikla tak učebnice s názvem Zeměpis Ameriky, Asie a Evropy, která se věnuje regionálnímu zeměpisu Ameriky, Asie, Evropy a oceánům (Atlantskému a Severnímu ledovému). K této učebnici je i pracovní sešit se spoustou úkolů a cvičení, otázek, doplňovaček, rébusů,.. Žáci využívají své znalosti z učebnice, ale i pracují s atlasem.

Oblasti Jihozápadní je věnováno 8,5 strany (A5). Kapitola obsahuje výklad se zvýrazněnými důležitými informacemi, otázky a úkoly pro žáky.

První část se věnuje podnebí a možnostem zemědělství (nedostatečně). Zcela chybí jakékoliv informace o poloze a povrchu. Je zde zastoupeno pouze vodstvo, které hodnotím vcelku kladně. Následuje podkapitola o obyvatelstvu a kultuře, ve které je přiblížena jazyková stránka oblasti a písmo. Jsou zde vysvětlena i náboženství (islám a judaismus). Tuto podkapitolu hodnotím jako přínosnou. Další podkapitolou jsou: Arabské státy. Jednotlivé státy jsou zde vyjmenovány a kapitola je věnována především průmyslu, logicky hlavně těžbě ropy. Dále se blíže text věnuje Saudské Arábii a Kuvajtu. A již méně podrobně i Iráku, Sýrii, Jordánsku a Libanonu. Jako přínosné hodnotím i informace o Arabech jako o národu. Ve třetí podkapitole (Ostatní státy) se dozvídáme informace o Turecku (hlavně hospodářství), o kavkazských republikách (hlavně hospodářství a možnosti cestovního ruchu), o Íránu (hospodářství, významná města), o Afghánistánu (hospodářství) a o Izraeli (hospodářství, významná města, posvátný Jeruzalém + Betlém). Celkově v celé kapitole o Jihozápadní Asii chybí informace o historii regionu.

Nejsou zde žádné fotografie, mapy, tabulky ani grafy. Najdeme zde pouze obrázek arabského, gruzínského a arménskému písma. Do regionu Jihozápadní Asie jsou začleněny i Kavkazské státy (Arménie, Azerbajdžán, Gruzie) a Afghánistán.

Celkově hodnotím tuto učebnici jako ne příliš vhodnou pro žáky 6. a 7. tříd, pro které je určena.

HOLEČEK, M., JANSKÝ, B. a kol., 1996: Zeměpis světa 2, Česká geografická společnost, Praha. 72 s.

Tato učebnice navazuje na Zeměpis světa 1 a předchází Zeměpisu světa 3. Zeměpis světa 1 se věnuje polárním oblastem, Africe, Austrálii a Oceánii. Zeměpis světa 3 se zabývá Evropou. Mnou hodnocená učebnice, Zeměpis světa 2, je rozčleněna do 3 kapitol a v závěru učebnice jsou souhrnné tabulky. Učebnice má celkem 72 stran (A4). Prvních 37 stran je věnováno Severní a Jižní Americe. Zbytek (od strany 38, do strany 68) je věnován Asii. Nejprve jsou řešeny všeobecné informace týkající se Asie jako celku, poté jsou probírány jednotlivé regiony. V úvodu každé kapitoly je krátká cestopisná pasáž (výňatky z různých cestopisů od různých autorů).

Jihozápadní Asii jsou věnovány 2 kapitoly (4 strany) s názvy: „Neklidná jihozápadní Asie“ a „Od diamantů po ropu.“ Kromě výkladového textu, jsou zde i doplňující informace, obrázky a fotografie s popisky a s vysvětlivkami. Na konci každé kapitoly je závěrečné shrnutí, otázky na zopakování předešlých kapitol a otázky a úkoly z právě probírané kapitoly.

Kapitola „Neklidná jihozápadní Asie“ postupně žáky informuje o povrchu (vynechány pouště, nížiny), o podnebí, o obyvatelích (muslimové, Židé, rozmístění obyvatelstva, urbanizace), o zemědělství (závlahové a oázové zemědělství, kočovné pastevectví), o průmyslu (hlavně o ropě). Také je vysvětlen

politický neklid v oblasti a žákům je přiblížen islám (vznik, rozšíření, nové pojmy: korán, ramadán,..). Kapitola je doplněna o obrázek (princip závlahového zemědělství) a fotografie (mohly by být výstižnější). Na konci kapitoly je samozřejmě závěrečné shrnutí, otázky a úkoly.

Kapitola „Od diamantů po ropu“ pokračuje ve výkladu Jihozápadní Asie a informuje o vybraných státech regionu (Izrael, Turecko a Saudská Arábie). Tuto část doplňuje mapa s vývojem území Izraele a 2 fotografie. V druhé části této kapitoly je řešena ropa (vznik, těžba – Perský záliv, státy těžící ropu, výrobky z ropy) a pouť do svatého města Mekky. Část o ropě dokresluje obrázek s nákresem těžby ropy. Kapitulu ukončuje závěrečné shrnutí, otázky a úkoly.

Zakavkazsko, Kypr ani Afghánistán nejsou zahrnuty do látky o Jihozápadní Asii. Afghánistán není probíráán v rámci žádného celku. Je pouze zmíněn v závěrečné tabulce států.

Celkově této učebnici chybí informace o historii, ale i tak ji hodnotím kladně.

VOŽENÍLEK, V., FŇUKAL, M., MAHROVÁ, M., 2001: Zeměpis 3 - Zeměpis oceánů a světadílů, Prodos, Olomouc. 134 s.

Učebnice má celkem 134 stran (A4) a zabývá se třemi světadíly. Nejprve Amerikou (do strany 38), poté Asií (strana 38 – 72) a nakonec Evropou. Celkově učebnice působí přehledně. Žáci nejsou zahlceni zbytečnými tabulkami a grafy. Jihozápadní Asii se učebnice věnuje na 6,5 stranách. Grafická úprava textu je přehledná. Výkladový text tvoří většinu poskytovaných informací. V postranních lištách nalezneme doplňující informace, zajímavosti a obrázky. Komentář pro učitele předkládá učitelům zajímavé postřehy a nápady.

Když se do učebnice začteme, zjistíme, že u výkladu povrchu chybí některé místopisné pojmy (pohoří, pouště). Žáci si samozřejmě mohou vše vyhledat v Atlase, ale to by museli nejprve vědět, jaké informace a místopisné pojmy mají hledat. Kladně hodnotím zajímavý doplněk výkladu: Když se řekne... na straně 46, kde jsou představeny některé známé pojmy, které patří do regionu Jihozápadní Asie (př.: látala damašek, káva mokka, perské koberce, hora Ararat,...)

Dostatečně jsou zde zpracované informace, které přibližují žákům islám a převažující arabské obyvatelstvo. Vhodně zvoleným doplňkem je vysvětlení muslimského kalendáře.

Informace poskytnuté o průmyslu jsou dostačující. Naopak zemědělství by se dalo rozebrat podrobněji (př. Vysvětlit závlahové zemědělství, hospodaření v oázách,..). Nevyvážený poměr poskytovaných informací můžeme nalézt mezi Jihozápadní Asií jako celkem a Izraelem, který zabral 2 strany z 6,5. Ostatní státy regionu jsou jen zmíněny velmi okrajově a většinou již dále nerozebrány. Ale i tak pokládám předložené informace týkající se Izraele za přínosné. Je zde také připomenuta Palestina (v předchozích učebnicích nebyla vůbec zmíněna). Afghánistán, Kypr a Kavkazské státy jsou zařazeny do regionu Jihozápadní Asie.

Celkově učebnici hodnotím kladně, i když určité nedostatky má. Částečně jsem se jí inspirovala při psaní mé diplomové práce (v rámci vlastní výukové příručky).

K této učebnici patří i pracovní sešit, jehož část věnovaná Jihozápadní Asii mi připadá jako vhodné zpestření výuky.

DVOŘÁK, J., KOHOUTOVÁ, A., TAIBR, P., 2005: Zeměpis pro 7. ročník základní školy a víceleté gymnázium, Fraus, Plzeň. 128 s.

Učebnice má celkem 128 stran (A4) a zabývá se pěti kontinenty (Afrikou, Amerikou, Antarktidou, Austrálií a Asií) a čtyřmi oceány (Atlantským, Indickým, Tichým a Severním ledovým). Na konci učebnice je úvodní povídání k Evropě.

Asie je zpracována na 34 stranách. Celkový dojem z učebnice je kladný. Text učebnice je strukturován přehledně. Vhodně zvolené jsou i doprovodné obrázky, mapky a grafy. Na postranní liště jsou doprovodné informace, otázky k zamyšlení a obrázky. Region Jihozápadní Asie není probírán jako jeden celek, ale je rozčleněn do tří oddílů: Blízký východ, Střední východ a Zakavkazsko. Afghánistán je přiřazen k jižní Asii. Každý oddíl zabírá 2 strany a je zakončen shrnutím a otázkami a úkoly. Fyzicko-geografické složky jsou probírány v předchozích oddílech, kde se učebnice zabývá Asií jako celkem. Poskytované informace mi tak připadají málo obsáhlé, nerozebírají fyzicko-geografické složky do hloubky, spíše je jen obecně uvedou. Např. povrch Jihozápadní Asie zcela chybí. V části věnované jednotlivým regionům se učebnice zabývá jejich nejdůležitějšími charakteristikami a následně jednotlivými státy. Některé státy jsou rozebrány více, jiné jsou jen stručně připomenuty. Některé poskytované informace mi připadají trochu zbytečné.

Celkově hodnotím učebnici spíše kladně. Vybranými pasážemi jsem se inspirovala při tvorbě vlastního učebního textu.

SVATOŇOVÁ, H., 2008: Zeměpis. Putování po světadílech (2. díl). Asie, Austrálie a Oceánie, Antarktida, Nová škola, Brno. 127 s.

Učebnice má celkem 72 stran (A4) a zabývá se třemi kontinenty (Asií, Austrálií a Antarktidou). Část věnovaná Asii je nejobsáhlejší (40 stran). Jihozápadní Asii je věnováno 6 stran. Oblast Zakavkazska je probírána zvlášť. Afghánistán je přiřazen k centrální Asii. Kypr není součástí učebnice. Učebnice se pokouší o nový přístup. Snaží se u žáků vyvolat spojitost nové látky s jejich praktickým životem. Text učebnice působí mírně nepřehledně. Je třeba se nejprve zorientovat. Povrch, fauna a flóra jsou zcela opomenuty. Všeobecné informace o hospodářství jsou probírány až v rámci jednotlivých států. Chybí úvodní vhled do problematiky.

Učebnice ve mně nezanechala moc dobrý dojem.

LORENC, P., 1998: Zeměpis pro 7. ročník ZŠ - Největší světadíl na Zemi, Mobydick, Praha. 174 s.

Tato učebnice má celkem 174 stran (A5) a zabývá se celou Eurasíí, tedy Asií a Evropou. Oběma světadílům je věnován přibližně stejný prostor. Učebnice se nejprve věnuje Asii (do strany 80) a poté Evropě. Jihozápadní Asii jsou věnované kapitoly: Jihozápadní Asie – oblast vzniku tří světových náboženství, Státy na největším poloostrově, Ropa na prvním místě, Ohniska nepokojů na pobřeží Středozemního moře, Mezi Černým a Kaspickým mořem, Země Kavkazu a Malé Asie. Učebnice tedy oblast Zakavkazska řadí do regionu Jihozápadní Asie. Afghánistán je probírán v rámci kapitoly: Oblasti nejvzdálenější od moře (tedy centrální Asie).

Učebnice na mě působí nepřehledným dojmem. Příliš velké obrázky přes půl stránky a okolo trochu textu. Na někoho to může působit dojmem, že některý text není tak důležitý. Důležité informace jsou zvýrazněné tučným písmem. Nadpisy a informace k obrázkům jsou oranžové. Doplnkové úkoly červené. Různé barvy písma jsou použity i k odlišení informací o průmyslu, zemědělství, o státech a městech. Celkově to působí poněkud roztržštěně. Samotný text je ale srozumitelný a výstižný. Za každou kapitolou jsou otázky, závěrečné shrnutí však chybí.

Učebnice ve mně nezanechala moc dobrý dojem.

4. 2 Vyhodnocení učebnic

Tabulka: č. 1: Souhrnné vyhodnocení kvality učebnic vzhledem k zastoupení učiva o Jihozápadní Asii

Č.	Název publikace	Nakladatelství	Rok vydání	Hodnocení
1	Asie a Evropa: zeměpis pro základní školy a nižší ročníky osmiletých gymnázií	Prospektrum	1997	1
2	Asie: zeměpis pro základní školy	Scientia	1995	1-2
3	Zeměpis světadílů, oceánů a Ruska (zeměpis pro 6. a 7. ročník základní školy a nižší ročníky víceletých gymnázií),	Fortuna	1997	1-2
4	Zeměpis světa 2	Česká geografická společnost	1996	3
5	Zeměpis 3 – Zeměpis oceánů a světadílů	Prodos	2001	3
6	Zeměpis pro 7. ročník základní školy a víceleté gymnázium	Fraus	2005	2
7	Zeměpis. Putování po světadílech (2. díl). Asie, Austrálie a Oceánie, Antarktida	Nová škola	2008	2
8	Zeměpis pro 7. ročník ZŠ - Největší světadíl na Zemi	Mobydick	1998	1

Legenda

Hodnocení kvality učebnic vzhledem k zastoupení učiva o Jihozápadní Asii:

3 body: velice kvalitní publikace (obsahuje všechny složky fyzicko-geografické a socioekonomické geografie i mimotextové složky, učebnice je přehledná a srozumitelná)

2 body: kvalitní publikace

1 bod: méně kvalitní publikace

0 bodů: nekvalitní publikace

4. 3 Problematika vymezení regionu.

Region Jihozápadní Asie vymezují různí autoři různě. Většinu států zařazených do tohoto regionu považujeme za jeho samozřejmou součást. U některých států ale existují pochybnosti z hlediska jejich regionálního přiřazení. Jak je patrné z předešlého rozboru učebnic, ani jejich autoři nejsou jednotní. Těmito státy s pochybnostmi jsou Kypr, Afghánistán a celá oblast Zakavkazska (Gruzie, Arménie, Ázerbájdžán).

Region Jihozápadní Asie je velmi podrobně vysvětlen v rámci probírání kapitoly Západní Asie a severní Afrika v učebnici Hospodářského zeměpisu pro střední školy (Baar, V., 2002). Tato kapitola je dále členěna na tři podkapitoly: Střední Asie a Zakavkazsko, Středozápadní Asie a Jihozápadní Asie a severní Afrika.

Tabulka: č. 2. Vymezení regionu Jihozápadní Asie vzhledem k začlenění Kypru, Zakavkazska a Afghánistánu do tohoto regionu v rámci sledovaných učebnic.

Č.	Název publikace	Nakladatelství	Rok vydání	Kypr	Afghánistán	Zakavkazsko
1	Asie a Evropa: zeměpis pro základní školy a nižší ročníky osmiletých gymnázií	Prospektrum	1997	ano	ano	ne
2	Asie: zeměpis pro základní školy	Scientia	1995	ano	ne	ne
3	Zeměpis světadílů, oceánů a Ruska (zeměpis pro 6. a 7. ročník základní školy a nižší ročníky víceletých gymnázií),	Fortuna	1997	ne	ano	ano
4	Zeměpis světa 2	Česká geografická společnost	1996	ne	ne	ne
5	Zeměpis 3 – Zeměpis oceánů a světadílů	Prodos	2001	ano	ano	ano
6	Zeměpis pro 7. ročník základní školy a víceleté gymnázium	Fraus	2005	ne	ne	ne
7	Zeměpis. Putování po světadílech (2. díl). Asie, Austrálie a Oceánie, Antarktida	Nová škola	2008	ne	ne	ne
8	Zeměpis pro 7. ročník ZŠ - Největší světadíl na Zemi	Mobydick	1998	ano	ne	ano

Zdroj: autorka, 2011

4. 4 Cestopisy

Cestopisné literatury zpracovávající tematiku regionu Jihozápadní Asie je mnoho. Následující kapitola se věnuje nejznámějším vybraným zástupcům z jejich řad.

MAREŠ, J., 1995: Tyrkysová karavana, Orbis, Praha. 118 s.

Knihu napsal český etnograf, entomolog a zoolog Jaroslav Mareš. Tento cestopis byl jedním z prvních, který stál u zrodu nápadu vydat se na dovolenou do Íránu.

Knihla vznikla za autorova pobytu v Íránu v letech 1972-78. Je psaná čtivým jazykem a je velice poutavá. I děti na základní škole by ji dokázaly přečíst a myslím, že by jí i porozuměly a četly se zájmem. Dozvěděly by se nové a zajímavé informace. Vyprávění se zabývá historií (př.: hrad Alamut, který obýval řád úkladných vrahů assassinů; o pokladu perských šáhů, korunovačních klenotech, drahých kamenech a o různých příbězích s nimi spojených. Autor cestopisu se také věnuje přírodě a historkám, které jsou s ní spojené. Např. napínavé vyprávění o hledání tygra nebo o lovcích perel a o tom jak se vyhýbají útokům žraloků pomocí kozla. Dozvíme se také, jak se cvičí berkut (obrovská rasa orla skalního, který je využíván jako lovecký pták). Nechybí ani vyprávění o íránské přítomnosti, o perských kobercích nebo popis života kočovníků (kaškajů), kteří pravidelně putují z jihu, kde tráví zimu, přes pohoří Zagros na sever, kde tráví léto.

Téměř na konci knihy je kapitola: „Když se třese země“, která vypráví o zemětřesení a vysvětluje, proč jsou v Íránu tak častá. Tuto knihu mohu všem jen doporučit.

SCHEER, M., 1961: Irák, žíznící země, Polygrafia 1, Praha. 261 s.

V některých zemích Jihozápadní Asie se situace neustále mění. A co platilo loni, již letos může být nemyslitelné. Neklid a nepokoje vystřídává mír a naopak. To platí i o Iráku, o kterém vypráví tento cestopis, v němž autor zachytil jeho podobu z roku 1958. Dnes je doba někde jinde, ale i tak se můžeme dozvědět spoustu zajímavých informací. Cestopis byl přeložen z němčiny a je psaný formou deníku.

BIČÍK, I., KRŮTA, M., 1975: Cílem je Zagros, Orbis, Praha. 221 s.

Tento cestopis je také staršího data, takže nevystihuje aktuální situaci ve sledovaném regionu, ale i přesto stojí za přečtení. Popisuje expedici pořádanou Přírodovědeckou fakultou UK v Praze (Expedice Elborz – Zagros). Kniha vypráví o putování skupiny mladých lidí Tatrou 138. Autorům se podařilo spojit zážitky z cesty s textem informujícím o minulosti a kultuře cizí země a vytvořit zajímavou reportáž o své cestě. (BIČÍK, I.; KRŮTA, M., 1975)

Kniha popisuje trasu cesty: tehdejší ČSSR, Rakousko, tehdejší Jugoslávie, Řecko, Turecko, Írán, Irák, Sýrie, Turecko a odtud zpět domů přes Bulharsko. Tato kniha je mi blízká především díky tomu, že popisuje spoustu zážitků z horolezeckých výprav. Při našem výstupu na vrchol Mt. Damavand jsem si vzpomněla právě na tuto knihu. O náročném výstupu jsem četla doma v klidu a v pohodě a ani mě nenapadlo, že to někdy zažiju na vlastní kůži a najednou jsem to opravdu prožívala. A právě toto může být jedním z přínosů cestopisů pro žáky, kteří si na něj vzpomenu při nějakém svém zážitku a tím si získané informace upevní.

Z konce knihy mi utkvěl v paměti popis průjezdu přes Irák, který je v dnešní době turistům zapovězený. Muzea v Bagdádu, vyprávění o Babylónu. Nezbyvá než si počkat na příhodnější a bezpečnější situaci, vyrazit a poznat tento stát.

ČERNÝ, M., 1998: Írán - země, kam se nejedí, IEC s.r.o. Jihlava. 120 s.

Kniha z roku 1998. Autor Michal Černý pracuje jako geolog a do Íránu se dostal pracovně. Autor v knize zachytil své postřehy a zážitky celkem ze tří návštěv této země. Poutavé vyprávění, proložené vtípnými pasážemi, je vhodné i pro děti na základní škole. Tuto knihu mohu všem vřele doporučit.

Některé věci, které autor popisuje, jsme nezaregistrovali. Je možné, že se přísný islámský mravnostní režim uvolňuje. Možná to byla jen náhoda. Autor například popisuje, že bylo těžké domlouvát se anglicky. My jsme se setkali s pravým opakem.

Jiné věci jsme prožívali podobně. Autorovi zážitky z Teheránu byly do jisté míry podobné těm našim. Ale nám se Teherán nevepsal do paměti tak negativně jako jemu. Vzpomínky na přecházení ulic máme stejné. „Ulici je možné přejít jen s nasazením života. (ČERNÝ, M., 1998)

Téměř v každé kapitole lze najít zajímavé informace. Ať už jsou to části věnované historii či současnému způsobu života místních. Části věnované přírodě či městům. Zajímavé jsou i části, ve kterých autor píše o náplni své práce. Mě zaujaly téměř všechny kapitoly. Např. o pouštním životě (zvířata, rostliny a jejich přizpůsobení se podmínkám), o stylu řízení automobilů, o tržnicích (bazárech), o oblastech na jihu u Perského zálivu, o životě na ostrovech a o spoustě jiných zajímavých věcí.

V zadní části cestopisu jsou umístěné barevné fotografie.

NOVÁK, P., NOVÁKOVÁ, L., 2003: Dva roky po Asii stopem (rok první), Akcent, Třebíč. 308 s.

Tato kniha je první částí ze dvou knih, které vyprávějí o dvouletém putování autorů po Asii. V první knize je zmapován první rok cestování po Asii. Na začátku knihy autoři projíždí oblastí Jihozápadní Asie (Tureckem a Íránem) a poté pokračují dál do Pákistánu, Indie a Číny. Asie. Cestopis je zajímavý a celý stojí za přečtení, ale je možné si vybrat pouze některé procestované státy a přečíst si jen části věnované jim. Ale určitě stojí za přečtení celá kniha. Autoři zde líčí své zážitky ze setkávání

s místními lidmi. Vyprávějí o způsobu, jakým cestovali a proč si ho zvolili. Tuto knihu bych také určitě doporučila všem i žákům na základní škole.

KNEBL, P., 2000: Putování pro nic - za nic (aneb Na kole i v mačkách, v pohodě i sračkách), vlastní náklad. 162 s.

Pokládám se za celkem zdatného cyklistu a tak mě cestopisy o putování na kole vždycky zajímaly a představovala jsem si sama sebe v situaci, kterou autoři popisovali ve svých vyprávěních. A tak se musím přiznat, že na trase popisované v tomto cestopise jsem si sama sebe také představovala, ale místy jen hodně těžce. Účastníci výpravy byli celkem dva (muž a žena) a cestopis je psaný dosti svérázným stylistickým stylem, který by mohl zaujmout právě mládež, ale je určený a vhodný pro všechny. Putování celkem trvalo rok a půl a cestovatelé při něm zažili velké množství zajímavých historek a příhod, nad kterými čtenář místy nevěřičně kroutí hlavou. Během trasy cestopisu se kromě jihozápadní Asie dostáváme až do Himalájí.

VÁVRA, J. R., 1962: Když kamení promluví, Svobodné slovo, Praha. 511 s.

Tato kniha je spíše určena pro milovníky starověkých civilizací, které obývaly oblast Blízkého východu a severní Afriky, než že by se jednalo o typický cestopis. Knihu tvoří tři kapitoly týkající se Libanonu, Panské říše a Sýrie.

BRŮHOVÁ, S., 2003: Krásy osy zla. Írán. Jemen, Jiří Brůha A + U design, České Budějovice. 229 s.

BRŮHOVÁ, S., 2000: Libanon. Sýrie. Šukran znamená děkuji, Jiří Brůha A + U design, České Budějovice. 178 s.

Oba cestopisy jsou plné krásných fotografií a zajímavého vyprávění. Trochu mi ale nesedí způsob cestování autorky a jejího manžela, kteří se vydávají na dovolené s cestovní kanceláří a poté o tom vyprávějí. Takže většina věcí, které zažívají je předem přesně naplánovaná a zařízená. Chybí mi přímý kontakt s danou oblastí, zádrhly a strasti, které obvykle zažívají cestovatelé, kteří si cesty organizují sami. Nicméně cestopisy jsou zajímavé, napsané čtivým jazykem a hlavně plné krásných barevných fotografií.

HLADÍK, J., 2004: Izraelská mozaika, Akcent, Třebíč. 140 s.

Kniha je psaná velice čtivým jazykem. Autor knihy se vydává do Izraele na návštěvu svého syna. Popisuje své první dojmy a posléze jednotlivé zajímavé zážitky, které při svém putování zažil. Zabývá se místními lidmi, památkami, přírodou i zvyky. Myslím, že je tato kniha vhodná i pro žáky základní školy.

MYKISKA, M., 2001: Afghánistán, prach a růže (Putování Afghánistánem za Talibánu i po jeho pádu, MTM, Příbram. 144 s.

Autor navštívil tuto zemi dvakrát, v letech 1999 a 2002. Cestopis tedy nabízí srovnání Afghánistánu za vlády Talibánu a po jeho pádu. Je zde připomenuta i historie země. Autor popisuje setkávání s místními lidmi, jejich pohostinnost, starosti denního života. Zajímavé jsou i peripetie spojené s dopravou (nekvalitní silnice, dlouho ležící sněh v horských oblastech). Vše je ilustrováno barevnými fotografiemi. Cestopis je psaný velice čtivě. Určitě bych ho doporučila i žákům základní školy, i když nevím, zda by je neodradilo přílišné množství textu.

4. 5 Populárně naučná literatura

BAAR, V., 2002: Hospodářský zeměpis. Regionální aspekty světového hospodářství, Česká geografická společnost, Praha. 111 s.

Učebnice pro obchodní akademie a jiné střední školy. Učebnice rozděluje celý svět do jednotlivých regionů podle určitých společných znaků. Jihozápadní Asie je představena v rámci regionu: Západní Asie a severní Afrika, který se dále dělí na tři části: Střední Asie a Zakavkazsko, Středozápadní Asie a třetí částí je Jihozápadní Asie a severní Afrika. Myslím, že dát dohromady jihozápadní Asii se severní Afrikou je vhodné z hlediska převažujícího arabského obyvatelstva v této oblasti. Představuje jádro islámského světa.

SKOKAN, L., 2003: Hospodářský zeměpis 1, Fortuna, Praha. 135 s.

Učebnice pro obchodní akademie a ostatní střední školy. Jihozápadní Asie je v této učebnici probírána zvlášť v rámci jednotlivých regionů Asie. Stručně je představena historie, povrch a podnebí regionu. Srozumitelně jsou představeny jednotlivé národy regionu a obyvatelstvo. Je také vysvětlen postupný vývoj států, které byly dříve jen chudými státy v poušti, ale dnes jsou to bohaté státy těžící ropu. Zvláštní kapitola je věnovaná státu Izrael, státům v oblasti Perského zálivu a ostatním státům jihozápadní Asie.

ŠLACHTA, M., 2007: Ohniska napětí ve světě, Česká geografická společnost, Praha. 187 s.

Geopolitická situace světa se neustále vyvíjí. Některá rizika, která ohrožovala svět dříve, již dnes neplatí. A naopak, kde dříve žádná rizika nebyla, nyní existují (tedy na začátku 21. století). Kniha se zabývá vznikem a přetrváváním četných lokálních konfliktů, které ale ve svých důsledcích ovlivňují takřka celý svět. Celkem je v knize popsáno a rozebráno devatenáct území, ve kterých panuje nějaký

druh napětí. A právě oblast Jihozápadní Asie má koncentraci takových území největší. Patří mezi ně: Izrael, Kypř, Kavkazsko, Irák, Írán, Afghánistán a zbylá území se již nacházejí jinde než v Jihozápadní Asii.

HEJNÝ, P., (ed.), 2006: Islám. Umění a architektura, Slovart, Praha. 639 s.

Rozsáhlá (639 stran) encyklopedie o islámu, ze které se dozvíte vše, co vás o tomto náboženství zajímá. Na začátku encyklopedie jsou uvedeny všeobecné informace o islámu. Hlavní náplní encyklopedie jsou informace zaměřené na islámské umění a architekturu a na jejich vývoj. Kapitoly postupují chronologicky za sebou os samých počátků tohoto náboženství až do současnosti. Každá kapitola je uvedena historickými souvislostmi a dějinným vývojem, který se vztahuje na danou dobu. Informace o historii jsou doplněny mapkami. Encyklopedie je plná barevných fotografií, které navozují atmosféru daných míst. Svým odborným obsahem a velkým rozsahem je pro žáky základních škol téměř nepoužitelná. Ale tato encyklopedie je ideální k tomu, aby si žáci dokázali představit, jaké kulturní dědictví dané oblasti skrývají.

Během své práce jsem přečetla velké množství populárně naučných článků, věnujících se regionu Jihozápadní Asie, z různých geografických časopisů (Lidé a Země, National Geographic, Koktejl, atd.). Čtivě podané vyprávění doplněné o barevné fotografie bylo jejich společným znakem. Vzhledem k obsáhlosti není možné předložit rozbor všech článků. Vybrala jsem tedy alespoň nějaké ukázky z časopisu Lidé a Země, který mám z dříve jmenovaných časopisů asi nejraději. V závorce je uveden autor článku a číslo časopisu).

Země, kde vládne sultán (Petr Hupka, 9/2009)

Článek o Ománu přibližuje současný život, představuje Velkou mešitu s největším ručně tkaným kobercem na světě. Autor článku nás zavádí i do vnitrozemí, do hlubokého údolí plného malebných oáz nebo do jeskyně plné stalaktitů a stalagmitů. Vypráví i o zdejších období monzunů. Nechybí ani rady na cestu.

Nomádi pod Araratem (Martin Šálka, 11/2010)

Fotoreportáž na jejímž začátku je představen způsob života kočovných Kurdů a poté následuje série fotografií dokumentujících těžký, ale svobodomyšlný život zdejších obyvatel.

Za Turkmeny z Růžové zahrady (Zdeněk Míčka, 1/2010)

Článek nás zavádí do íránské provincie Golestán, která leží u hranic s Turkmenistánem a přibližuje život zdejších obyvatel i prostředí, ve kterém žijí. Přečteme si vyprávění o turkmenském trhu nebo o gigantické hrobce, která vypadá jako mrakodrap. I o Alexandrově valu, který sloužil dávným obyvatelům k obraně před nájezdníky ze Střední Asie.

Sebevražda miliónů (Markéta Kutilová, 3/2008)

Autorka článku popisuje znečištěné ovzduší v hlavním městě Íránu, jehož hlavním viníkem jsou zplodiny z aut. Teherán prý patří mezi nejvíce znečištěná města na světě. Nejhorší situace nastává v létě a okolní hory ji ještě ztěžují. Smog se drží ve městě. A počet obětí se zvyšuje. V Teheránu prý každý měsíc umírají tisíce lidí na následky špinavého ovzduší. Autorka článku předkládá různá řešení, kterými se snaží íránská vláda situaci zlepšit. Jedinou nadějí zůstává zlepšení městské hromadné dopravy.

V noci vládne Tálibán (Lenka Klicperová, 12/2010)

Článek popisuje současnou bezpečnostní situaci v Afghánistánu a život na vojenské základně. Život v neustálém napětí, kdy udeří Tálibán. Autorka popisuje náplň českých vojáků, kteří jsou ceněným týmem odborníků na likvidaci výbušnin. Článek vypráví i o různých projektech, které se snaží zlepšit život běžným Afgháncům.

Ztracená železnice Hedžászká (Břetislav Tureček, 10/2008)

Článek popisuje železnici, která kdysi vznikla za účelem přepravy poutníků napříč pouští do medíny a Mekky. Její trasa tedy spojovala města Damašek a Džidda. Autor přijíždí do oblasti v době stého výročí existence železnice a dozvídá se, že už nejezdí. Vzpomíná tedy, jaké to bylo, když po ní před patnácti cestoval a vypráví o její historii. A na závěr se zamýšlí nad možností jejího vzkříšení.

5. Cestopis jako výukový prostředek

5. 1 Důvod pro zvolení formy cestopisu

Ráda cestuji, poznávám cizí země, dozvídám se o nich zajímavé informace a také tyto nově získané informace ráda předávám dál prostřednictvím různých promítání a přednášek. Využila jsem tedy těchto svých vlastností k tvorbě diplomové práce. Postupně jsem se dostala k tématu: Cestopis jako praktická pomůcka ve výuce regionálního zeměpisu na 2. stupni ZŠ (na příkladu výuky Jihozápadní Asie), ve kterém jsem kromě vlastních zážitků zpracovala i faktické a zajímavé informace o daném regionu.

Většina učebnic předkládá poznatky formou teoretického výkladu. Pro žáky by ale byla zajímavější a přínosnější praktická zkušenost, i když pouze zprostředkovaná. Výuka oživená autentickými zážitky je jistě přínosnější a žáky i více baví. A je i pravděpodobnější, že si nějaké poznatky odnesou do života.

5. 2 Pojem cestopis a náhled do vývoje cestopisné literatury

Pojem cestopis je ve Slovníku literární teorie vysvětlován následujícím způsobem. Cestopis je žánr literatury dokumentární, publicistické nebo umělecké, jehož tématem je popis nebo vylíčení autorovy cesty do cizích zemí nebo krajín a které obsahuje záznamy nebo postřehy o jejich zvláštích geografických, národopisných, kulturních, sociálních apod. Autor v něm líčí své subjektivní zkušenosti z dané lokality, příhody a postřehy. (Kolektiv Ústavu pro českou a světovou literaturu ČSAV, 1984)

Cestopis můžeme dělit do dvou skupin. Na jedné straně stojí autoři cestopisů, kterým záleží na pravdivém podání faktů a snaží se o co nejvíce realistické podání. V jejich opozici jsou cestopisy, které si realitu přikrášlují a dochází v nich k částečné nebo i úplné fikci. Obě skupiny se ale snaží o totéž. Chtějí čtenáři poskytnout přitažlivé vyprávění o zajímavých místech světa a vzbudit v nich touhu o poznání popisovaných regionů a jejich specifik.

Cestopis jako literární forma je známý již od starověku. Vzpomeňme například slavný cestopis z dob starověké Mezopotámie: Epos o Gilgamešovi. Nebo z dob starověkého Řecka. Homérovo slavné dílo Ilias a Odyssea. Během středověku a novověku se z cestopisu stal oblíbený literární žánr a tato pozice mu vydržela až do dnešní doby.

Na přelomu 13. a 14. století žil významný cestovatel, Marco Polo, který se do povědomí čtenářů zapsal díky dílu Milión. Jeho cestopis poskytuje cenné zdroje informací o tehdejší Asii (způsob života tamějších obyvatel, počasí, monzuny, řeky, pouště, . . .) a zabývá se územím od tehdejší Persie až

po Čínu. Toto dílo patří mezi cestopisy, které usilují o realistické podání faktů. Dalším významným cestopisným dílem, pojednávajícím o poznávání území Asie, z doby středověku je např. Mandevillův cestopis, který je naopak spíše dílem fantastickým.

Cestopisný žánr se začal šířit i do českých zemí a největšího rozkvětu dosáhl v době humanismu a renesance. Humanismus k nám přišel z Itálie, kde ve 14. století vznikl a znamenal odklon od poznávání Boha k poznávání a zájmu o člověka. K významným českým představitelům tohoto období patří na příklad: Viktorin Kornel ze Všehrd, Bohuslav Hasištejnský z Lobkovic, Hynek z Poděbrad (syn Jiřího z Poděbrad), Mikuláš Konáč z Hodiškova a Kryštof Harant z Polžic a Bezdruzic, ale i někteří další.

Nejvýznamnějším českým cestovatelem 19. století byl beze sporu Emil Holub, který byl inspirován významným světovým cestovatelem Davidem Livingstonem a zasvětil svůj život objevování Afriky. Dvěma nejznámějšími jmény české cestovatelské společnosti 20. století jsou bezesporu Jiří Hanzelka a Miroslav Zikmund, kteří procestovali téměř celý svět.

Současní autoři cestopisů to mají do jisté míry složitější. Dříve lidé ještě neměli jinou možnost přístupu k informacím o světě. Dnes světu informací vládne média a zejména internet. Lidé si mohou informace jednoduše vyhledat z pohodlí domova. Autoři dnešní doby cestopisy obohacují o zajímavé příběhy a zážitky, ale také o fotografie. A tak cestopis má i dnes ve společnosti své právoplatné místo. (ANDERLOVÁ, J., 2009)

Poslední dobou se objevuje i nová podoba cestovatelů, kterým se říká Couchsurfer. Tento typ cestování spočívá v tom, že různí lidé z celého světa nabízejí zdarma svůj gauč, tedy možnost ubytování. Cestovatel tak může navštívenou zemi poznat přímo od místních a může se tak seznámit s cizí kulturou.

Existuje i nová podoba cestopisů. Stačí se jen podívat na nějaké cestovatelské blogy. Z českých např. www.hedvabnastezka.cz, ze zahraničních (anglicky psaných): <http://www.worldhum.com/> nebo www.travelblogs.com/.

Současně existují i cestovatelské magazíny (např. Lidé a Země), které mohou sloužit nejen žákům, ale i učitelům například k tvorbě příprav nebo k dalšímu pedagogickému vzdělávání).

5. 3 Možnosti využití cestopisu v pedagogické praxi

V první řadě žáci mohou pracovat se samotným textem cestopisu. Zamyslíme-li se nad cestopisným žánrem z hlediska dokumentárně-umělecké funkce, zjistíme, že má dlouhodobou tradici. Žáci tedy mohou mezi sebou porovnávat informace získané četbou starších cestopisů a těmi současnými a tedy i aktuálnějšími. Cestopisy mají historickou a tudíž srovnávací hodnotu – mohou se tedy využívat mezipředmětově (geografie-historie): Cestopisy jako archivy přírodních a kulturních změn. S textem v cestopise se dá pracovat i jako s běžným odborným textem, tedy jako s textem v učebnici. Žáci si mohou dělat zápis, výpisky. Na základě informací z cestopisu mohou vyplňovat doplňovačky, křížovky, osmisměrky, pracovní listy, kvízy, testy. Což jim může připravit učitel nebo je mohou vymýšlet žáci ve skupinách pro sebe navzájem. U žáků se tím rozvíjí čtení s porozuměním. Následovat může např. i odborná debata. Cestopis je hlavně čtení a myslím, že rozvoj čtení s porozuměním nebo kritického myšlení je pro žáky přínosný ve všech ohledech.

Cestopisy mohou mít různý obsah např. přírodovědný (geograficko-přírodovědný), sociální, technický, kulturní a již zmíněný historický. Žáci si tak prohlubují znalosti v celém spektru oborů lidského žití. Cestopis může sloužit jako doplněk k informacím, které žák získá při výuce (zajímavost, aktuálnost, důležitá fakta, různé úhly pohledu – z různých zdrojů – srovnávání faktu) a s těmito pak dále pracovat (beseda, projekt, workshop, přednáška, projektový den aj.)

Současné cestopisy jsou často doplněny fotomateriálem (nebo mohou být přímo audiovizuální – třeba projekt České televize: Na cestě; nebo jiné cestopisné filmy z různých koutů světa). Žáci mohou dokumenty v televizi pravidelně sledovat a poté se k tématu na začátku hodiny krátce vyjádřit. S tímto materiálem mohou pracovat i dále a obohacovat si jím své znalosti.

Cestopis (tištěný i audiovizuální) může být použit jako zdroj informací k tvorbě úkolů pro žáky (fotokřížovky, kde se místo otázek zadá obrázek, kvízy o jedničku, atd) nebo cenným zdrojem informací o Zemi (o krajině, sídlech, lidech, kultuře, atd.). Žáci mohou na základě různých snímků Země poznávat místa v krajině, uplatňovat své dosavadní „odborné“ geografické dovednosti a přiřazovat k obrázkům určité jevy (př.: tvary eroze), atd.¹

Cestopisy mohou sloužit jako myšlenkové mapy, často jsou k nim přiložena drobná kartografická díla. Žáci mohou porovnávat různé historické zobrazovací technologie s technologiemi GPS, které slouží cestovatelům dnes.

¹ http://jindrichpolak.blogspot.com/2010/03/hry-prakticke-cinnosti-nejen-v_30.html

Jihozápadní Asie je mimořádným místem, kde se může pomocí cestopisů učit např. socioekonomická složka geografie. Např. konflikty současného světa (Irák, Írán, Izrael aj.), dále pak hospodářství (surovinové zdroje, energetika; zajímavá je doprava - především námořní od Suezů až po somálské piráty, kteří v těchto místech operují; rozvíjející se centra cestovního ruchu - Dubaj a jejich velkorysé projekty versus tradiční oblasti. Cestopis může být i prostředkem k pochopení politické geografie (státní zřízení). Současnost přináší v arabském světě řadu změn. Zajímavý může být i pohled na různé způsoby vlády: islámské právo versus západoevropské chápání demokracie. Stupeň rozvoje států světa, mezinárodní organizace (OPEC, Liga arabských států), územní pohyb obyvatelstva (migrace: např. Turecko - Německo, Indie - SAE atd.). K tomuto se výborně hodí srovnávání dat, reality a cestopisných údajů. Např. Žáci budou mít k dispozici číselné údaje o těžbě ropy ve světě. Vyberou deset největších těžbařů, dále vyberou státy patřící do Jihozápadní Asie. Mohou vytvořit např. jednoduchý graf. Dále budou mít k dispozici cestopisné články o těžbě ropy v Jihozápadní Asii a pokusí se o jejich rozbor. Samozřejmě se s tím dá dělat i mnohem více a i na jiná témata než jen těžba ropy. Jde hlavně o srovnání faktu a cestopisu.

6. Výuková příručka

Tvořeno s pomocí programu Microsoft Office Publisher 2007

7. Závěr

Cílem diplomové práce bylo vytvoření učebního textu v podobě výukové příručky, která využívá prvky cestopisu pro výuku regionální geografie států Jihozápadní Asie na 2. stupni ZŠ. Informace získané při analýze a následné syntéze učebnic, internetových odkazů a další literatury a informace získané při samotné cestě po Íránu se staly výchozím materiálem pro zpracování a vytvoření vlastní výukové příručky, která představuje region Jihozápadní Asie. Výuková příručka využívá k představení daného regionu cestopisné vyprávění, které je podrobněji zaměřené na stát Írán jako na zvoleného zástupce. V diplomové práci jsem se zabývala i tématem cestopis, cestopisnou literaturou a možnostmi využití tohoto literárního žánru v pedagogické praxi při hodinách zeměpisu.

Výuková příručka postupně představuje žákům jednotlivé fyzicko-geografické a socioekonomické aspekty daného regionu. Jednotlivé kapitoly vytvořené výukové příručky nejsou chronologicky řazeny dle jednotlivých fyzicko-geografických a socioekonomických složek, ale postupují podle trasy cestopisného vyprávění. Celé cestopisné vyprávění bylo v rámci vytvořené výukové příručky proloženo faktickými informacemi nejen o Íránu, ale o celém regionu Jihozápadní Asie. Výsledné pořadí kapitol je následující: Poloha Jihozápadní Asie, Povrch Jihozápadní Asie, Náboženství Jihozápadní Asie, Izrael – židovský stát, Podnebí Jihozápadní Asie, přírodní krajiny a život v poušti, Historie Jihozápadní Asie, Průmysl Jihozápadní Asie, Kultura a obyvatelstvo Jihozápadní Asie, Arabské státy, Nearabské státy, Zemědělství Jihozápadní Asie a poslední kapitolou jsou Zakavkazské republiky. Tímto způsobem byly kapitoly seřazeny právě kvůli návaznosti a posloupnosti cestopisného vyprávění, které se prolíná celou výukovou příručkou. Po přečtení vytvořené výukové příručky by žáci měli získat základní přehled o celém regionu Jihozápadní Asie a umět přemýšlet o něm ve větších souvislostech. Jednotlivé kapitoly výukové příručky byly uspořádány tak, aby vždy obsahovaly cestopisné vyprávění, faktické a důležité informace vztahující se k tématu dílčí kapitoly, zajímavosti, vysvětlení nových a dětem neznámých pojmů, shrnutí, úkoly a otázky na zopakování a procvičení. Podstatnou část výukové příručky tvoří mimotextové složky (fotografie, obrázky). Vytvořený učební text se snaží s využitím cestopisného žánru žáky více zaujmout, motivovat a vzbudit v nich osobní zájem nejenom o region Jihozápadní Asie, ale i o cestování a samotný zeměpis jako celek.

Výuková příručka o celkovém rozsahu 104 stran, je zpracována v programu Microsoft Office Publisher 2007. Tento program umožnil vytvoření její originální a vizuálně atraktivní podoby.

Při vzbuzování zájmu o učivo má učitel pro žáky stěžejní roli. Seznamuje je s různými zajímavostmi, příběhy a ukázkami k probíranému tématu. Výsledná výuková příručka tak může představovat učitelova spojence.

Při vytváření diplomové práce jsem mimo jiné spolupracovala s panem učitelem Mgr. Jindřichem Polákem, který mi poskytl cenné rady o možnostech využití cestopisné literatury v pedagogické praxi.

Doufám, že vytvořená výuková příručka najde své uplatnění v hodinách zeměpisu na základních školách.

8. Seznam literatury a použitých zdrojů

- a) Literární zdroje pro diplomovou práci
- b) Zdroje a citace pro výukovou příručku
- c) Zdroje obrázků

a) Literární zdroje pro diplomovou práci:

- ANDERLOVÁ, J., 2009: Cesty za poznáním v době českého humanismu, České Budějovice, (Bakalářská práce). 66 s.
- ANDĚL, J., PEŠTOVÁ, J., SKOKAN, L., 1997: Asie a Evropa: zeměpis pro základní školy a nižší ročníky osmiletých gymnázií. Prospektrum, Praha. 111 s.
- BAAR, V., 2002: Hospodářský zeměpis. Regionální aspekty světového hospodářství, Česká geografická společnost, Praha. 111 s.
- BIČÍK, I., KRŮTA, M., 1975: Cílem je Zagros, Orbis, Praha. 221 s.
- BURKE, A., ELLIOTT, A., 2008: Iran, Lonely Planet. 452 s.
- BRINKE, J., 1997: Zeměpis světadílů, oceánů a Ruska (zeměpis pro 6. a 7. ročník základní školy a nižší ročníky víceletých gymnázií). Fortuna, Praha. 191 s.
- BRŮHOVÁ, S., 2003: Krásy osy zla. Írán. Jemen, Jiří Brůha A + U design, České Budějovice. 229 s.
- BRŮHOVÁ, S., 2000: Libanon. Sýrie. Šukran znamená děkuji, Jiří Brůha A + U design, České Budějovice. 178 s.
- ČERNÝ, M., 1998: Írán - země, kam se nejezdí, IEC s.r.o. Jihlava. 120 s.
- ČERVINKA, P., BRAUN, R., 1995: Asie. Zeměpis pro základní školy. Scientia, Praha. 54 s.
- DVOŘÁK, J., KOHOUTOVÁ, A., TAIBR, P., 2005: Zeměpis pro 7. ročník základní školy a víceleté gymnázium, Fraus, Plzeň. 128 s.
- FLESSING, J., BAHBOUH, C., 1993: Malá encyklopedie islámu, Dar ibn Rushd, Praha. 188 s.
- HEJNÝ, P., (ed.), 2006: Islám. Umění a architektura, Slovart, Praha. 639 s.
- HLADÍK, J., 2004: Izraelská mozaika, Akcent, Třebíč. 140 s.
- HOLEČEK, M., JANSKÝ, B. a kol., 1996: Zeměpis světa 2, Česká geografická společnost, Praha. 72 s.
- HORÁK, S., 2002: Írán. Turistický průvodce. 96 s. (pdf. verze)
[<http://www.slavomirhorak.euweb.cz/iran-pr.pdf>] [2010 - 4 - 2]
- HUPKA, P., 2009: Země, kde vládne sultán. Lidé a Země, Mladá fronta, Praha. 130 s.
- KNEBL, P., 2000: Putování pro nic - za nic (aneb Na kole i v mačkách, v pohodě i sračkách), vlastní náklad. 162 s.

- KLICPEROVÁ, L., 2010: V noci vládne Tálibán. Lidé a Země, Mladá fronta, Praha. 130 s.
- Kolektiv Ústavu pro českou a světovou literaturu ČSAV, 1984: Slovník literární teorie, Československý spisovatel, Praha. 465 s.
- KUTILOVÁ, M., 2008: Sebevražda miliónů. Lidé a Země, Mladá fronta, Praha. 114 s.
- LORENC, P., 1998: Zeměpis pro 7. ročník ZŠ - Největší světadíl na Zemi, Mobydick, Praha. 174 s.
- MAREŠ, J., 1995: Tyrkysová karavana, Orbis, Praha. 118 s.
- MELICHAROVÁ, E., 2010: Praktická cvičení a pokusy z fyzické geografie, České Budějovice, (diplomová práce). 181 s.
- MICKA, Z., 2010: Za Turkmeny z Růžové zahrady. Lidé a Země, Mladá fronta, Praha. 130 s.
- MYKISKA, M., 2001: Afghánistán, prach a růže (Putování Afghánistánem za Talibánu i po jeho pádu, MTM, Příbram. 144 s.
- NOVÁK, P., NOVÁKOVÁ, L., 2003: Dva roky po Asii stopem (rok první), Akcent, Třebíč. 308 s.
- SCHEER, M., 1961: Irák, žíznící země, Polygrafia 1, Praha. 261 s.
- SKOKAN, L., 2003: Hospodářský zeměpis 1, Fortuna, Praha. 135 s.
- SVATOŇOVÁ, H., 2008: Zeměpis. Putování po světadílech (2. díl). Asie, Austrálie a Oceánie, Antarktida, Nová škola, Brno. 127 s.
- ŠLACHTA, M., 2007: Ohniska napětí ve světě, Česká geografická společnost, Praha. 187 s.
- ŠÁLKA, M., 2010: Nomádi pod Araratem. Lidé a Země, Mladá fronta, Praha. 162 s.
- ŠUPKA, J., HOFMANN, E., MATOUŠEK, A., 1994: Didaktika geografie II. Masarykova univerzita, Brno.
- TUREČEK, B., 2008: Ztracená železnice Hedžászká. Lidé a Země, Mladá fronta, Praha. 130 s.
- VALENTA, M., 1997: Koncepce a tvorba učebnic, Netopejr, Olomouc. 64 s.
- VÁVRA, J. R., 1962: Když kamení promluví, Svobodné slovo, Praha. 511 s.
- VOŽENÍLEK, V., FŇUKAL, M., MAHROVÁ, M., 2001: Zeměpis 3 - Zeměpis oceánů a světadílů, Prodos, Olomouc. 134 s.

b) Zdroje a citace pro výukovou příručku

Str. 4: Litosférické desky [online]. [cit. 2011 - 3 - 4]

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Litosf%C3%A9rick%C3%A1_deska>

Str. 5: Změna času [online]. [cit. 2011 - 3 - 4]

<<http://astronomia.zcu.cz/planety/zeme/1941-casova-pasma>>

Str. 6: Smog [online]. [cit. 2011 - 3 - 4]

<<http://www.hedvabnastezka.cz/zeme/iran-1/teheran-uvod>>

Str. 6: Smog [online]. [cit. 2011 - 3 - 4]

<<http://cs.wikipedia.org/wiki/Smog>>

Str. 7: Aklimatizace [online]. [cit. 2011 - 3 - 4]

<<http://cs.wikipedia.org/wiki/Aklimatizace>>

Str. 7: Chomejní [online]. [cit. 2011 - 3 - 4]

<<http://cs.wikipedia.org/wiki/Chomejn%C3%AD>>

Str. 10: Mt. Damavand [online]. [cit. 2011 - 3 - 4]

<http://en.wikipedia.org/wiki/Mount_Damavand>

Str. 10: Blízský východ [online]. [cit. 2011 - 3 - 4]

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Bl%C3%ADzk%C3%BD_v%C3%BDchod>

Str. 12: Sopka [online]. [cit. 2011 - 3 - 4]

<<http://cs.wikipedia.org/wiki/Sopka>>

Str. 12: Kráter [online]. [cit. 2011 - 3 - 4]

<<http://cs.wikipedia.org/wiki/Kr%C3%A1ter>>

Str. 12: Fumarola [online]. [cit. 2011 - 3 - 4]

<<http://cs.wikipedia.org/wiki/Fumarola>>

Str. 13: Katabatické proudění [online]. [cit. 2011 - 4 - 24]

<www.gisaci.upol.cz/filesftp/klim_161-180.doc>

Str. 15: Síra [online]. [cit. 2011 - 3 - 4]

<<http://cs.wikipedia.org/wiki/S%C3%ADra>>

Str. 15: Sopečný tuf [online]. [cit. 2011 - 3 - 4]

<<http://cs.wikipedia.org/wiki/Tuf>>

Str. 15: Fumarola [online]. [cit. 2011 - 3 - 4]

<<http://cs.wikipedia.org/wiki/Fumarola>>

Str. 18:

HOLEČEK, M., JANSKÝ, B. a kol., 1996: Zeměpis světa 2, Česká geografická společnost, Praha. (s. 60)

VOŽENÍLEK, V., FŇUKAL, M., MAHROVÁ, M., 2001: Zeměpis 3 - Zeměpis oceánů a světadílů, Prodos, Olomouc. (s. 49)

Str. 18: Alpínsko-himalájské vrásnění [online]. [cit. 2011 - 3 - 4]

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Alpinsk%C3%A9_vr%C3%A1sn%C4%9Bn%C3%AD>

- Str. 21: Teherán [online]. [cit. 2011 - 3 - 4]
<<http://cs.wikipedia.org/wiki/Teher%C3%A1n>>
- Str. 22: Golestánský palác: HORÁK, S., 2002: Írán. Turistický průvodce. (s. 49)
- Str. 23: Haram: HORÁK, S., 2002: Írán. Turistický průvodce. (s. 83)
- Str. 25:
VOŽENÍLEK, V., FŇUKAL, M., MAHROVÁ, M., 2001: Zeměpis 3 - Zeměpis oceánů a světadílů, Prodos, Olomouc. (s. 37)
HORÁK, S., 2002: Írán. Turistický průvodce. (s. 41, 42)
- Str. 26: Muslimský kalendář: HORÁK, S., 2002: Írán. Turistický průvodce. (s. 22)
- Str. 26: Jeruzalém: VOŽENÍLEK, V., FŇUKAL, M., MAHROVÁ, M., 2001: Zeměpis 3 - Zeměpis oceánů a světadílů, Prodos, Olomouc. (s. 49)
- Str. 27:
ANDĚL, J., PEŠTOVÁ, J., SKOKAN, L., 1997: Asie a Evropa: zeměpis pro základní školy a nižší ročníky osmiletých gymnázií. Prospektrum, Praha. (s. 42)
VOŽENÍLEK, V., FŇUKAL, M., MAHROVÁ, M., 2001: Zeměpis 3 - Zeměpis oceánů a světadílů, Prodos, Olomouc. (s. 49)
- Str. 28: ANDĚL, J., PEŠTOVÁ, J., SKOKAN, L., 1997: Asie a Evropa: zeměpis pro základní školy a nižší ročníky osmiletých gymnázií. Prospektrum, Praha. (s. 42)
- Str. 29: HORÁK, S., 2002: Írán. Turistický průvodce. (s. 77, 78)
- Str. 29: Zorosatrimus: HORÁK, S., 2002: Írán. Turistický průvodce. (s. 78)
- Str. 29: Hedvábná stezka [online]. [cit. 2011 - 4 - 11]
<http://cs.wikipedia.org/wiki/Hedv%C3%A1bn%C3%A1_stezka>
- Str. 29: Marco Polo [online]. [cit. 2011 - 4 - 11]
<http://cs.wikipedia.org/wiki/Marco_Polo>
- Str. 30: Badgir: BURKE, A., ELLIOTT, A., 2008: Iran, Lonely Planet (s. 257)
- Str. 31: Íránská chléb: BURKE, A., ELLIOTT, A., 2008: Iran, Lonely Planet (s. 79)
- Str. 31: Cukrová homole [online]. [cit. 2011 - 4 - 11]
<http://cs.wikipedia.org/wiki/Cukrov%C3%A1_homole>
- Str. 31: Mauzoleum [online]. [cit. 2011 - 4 - 11]
<<http://cs.wikipedia.org/wiki/Mauzoleum>>
- Str. 32: Páteční mešita: HORÁK, S., 2002: Írán. Turistický průvodce. (s. 78)
- Str. 32: Staré město v Jazdu: BURKE, A., ELLIOTT, A., 2008: Iran, Lonely Planet (s. 259)
- Str. 35: Kaluts: BURKE, A., ELLIOTT, A., 2008: Iran, Lonely Planet (s. 321)
- Str. 36: Poušť Lút [online]. [cit. 2011 - 4 - 24]
<<http://cs.tixik.com/dasht-e-lut-2366365.htm>>

- Str. 37: Poušť [online]. [cit. 2011 - 3 - 11]
<<http://cs.wikipedia.org/wiki/Pou%C5%A1%C5%A5>>
- Str. 37: Poušť [online]. [cit. 2011 - 3 - 11]
<<http://bio-zeme.wz.cz/1.html>>
- Str. 37:
HOLEČEK, M., JANSKÝ, B. a kol., 1996: Zeměpis světa 2, Česká geografická společnost, Praha. (s. 60)
VOŽENÍLEK, V., FŇUKAL, M., MAHROVÁ, M., 2001: Zeměpis 3 - Zeměpis oceánů a světadílů, Prodos, Olomouc. (s. 46)
- Str. 37: Stepi [online]. [cit. 2011 - 3 - 11]
<<http://cs.wikipedia.org/wiki/Geobiom>>
- Str. 38: Kanát [online]. [cit. 2011 - 3 - 11]
<<http://en.wikipedia.org/wiki/Qanat>>
- Str. 38: Kanát [online]. [cit. 2011 - 3 - 11]
<<http://cs.wikipedia.org/wiki/Kan%C3%A1t>>
- Str.38: Vádí [online]. [cit. 2011 - 3 - 11]
<<http://cs.wikipedia.org/wiki/V%C3%A1d%C3%AD>>
- Str. 39: Zvířata a rostliny v poušti [online]. [cit. 2011 - 3 - 12]
<http://en.wikipedia.org/wiki/Desert#Fauna_and_flora>
- Str. 39: Zvířata a rostliny v poušti [online]. [cit. 2011 - 3 - 12]
<<http://cs.wikipedia.org/wiki/Geobiom>>
- Str. 39: Velbloud [online]. [cit. 2011 - 3 - 12]
<http://cs.wikipedia.org/wiki/Velbloud_jednohrb%C3%BD>
- Str. 40: Pevnost v Bamu [online]. [cit. 2011 - 3 - 14]
<http://en.wikipedia.org/wiki/Arg-%C3%A9_Bam>
- Str. 41: Mešita Vakil: HORÁK, S., 2002: Írán. Turistický průvodce. (s. 65)
- Str. 41: Páteční mešita: HORÁK, S., 2002: Írán. Turistický průvodce. (s. 65)
- Str. 42: Muezzin [online]. [cit. 2011 - 3 - 14]
<<http://cs.wikipedia.org/wiki/Muezzin>>
- Str. 42: Kebab [online]. [cit. 2011 - 3 - 14]
<<http://cs.wikipedia.org/wiki/Kebab>>
- Str. 43: Perská říše: HORÁK, S., 2002: Írán. Turistický průvodce. (s. 69)
- Str. 43: Apadana [online]. [cit. 2011 - 3 - 14]
<<http://cestyapamatky.cz/cesty/iran-2007/k-hlavnim-mestum-achajmenovske-rise>>
- Str. 43: Brána národů [online]. [cit. 2011 - 3 - 14]
<<http://cestyapamatky.cz/cesty/iran-2007/k-hlavnim-mestum-achajmenovske-rise>>
- Str. 44: Alexandr Veliký [online]. [cit. 2011 - 3 - 14]
<http://cs.wikipedia.org/wiki/Alexandr_Velik%C3%BD>

Str. 45:

BAAR, V., 2002: Hospodářský zeměpis. Regionální aspekty světového hospodářství, Česká geografická společnost, Praha. (s. 69)

SKOKAN, L., 2003: Hospodářský zeměpis 1, Fortuna, Praha. (s. 94)

ŠLACHTA, M., 2007: Ohniska napětí ve světě, Česká geografická společnost, Praha. (s. 94)

Str. 45: Mezopotámie [online]. [cit. 2011 - 3 - 14]

<<http://cs.wikipedia.org/wiki/Mezopot%C3%A1mie>>

Str. 45: Zikkurat [online]. [cit. 2011 - 3 - 14]

<<http://cs.wikipedia.org/wiki/Zikkurat>>

Str. 46: BAAR, V., 2002: Hospodářský zeměpis. Regionální aspekty světového hospodářství, Česká geografická společnost, Praha. (s. 69)

Str. 46: Ištařina brána [online]. [cit. 2011 - 3 - 14]

<http://cs.wikipedia.org/wiki/I%C5%A1ta%C5%99ina_br%C3%A1na>

Str. 46: Babylonská věž [online]. [cit. 2011 - 3 - 14]

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Babylonsk%C3%A1_v%C4%9B%C5%BE>

Str. 46: Islámská expanze [online]. [cit. 2011 - 3 - 14]

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Isl%C3%A1msk%C3%A1_expanze>

Str. 47: Perský záliv [online]. [cit. 2011 - 3 - 22]

<<http://leccos.com/index.php/clanky/persky-zaliv>>

Str. 49: Válka v Perském zálivu [online]. [cit. 2011 - 3 - 22]

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Ir%C3%A1cko-%C3%ADr%C3%A1nsk%C3%A1_v%C3%A1lka>

Str. 50: Katastrofa v Perském zálivu [online]. [cit. 2011 - 3 - 22]

<http://www.tyden.cz/rubriky/zahranici/den-d/obrazem-deset-nejhorsich-ekologickych-katastrof_170432.html>

Str. 50: Katastrofa v Perském zálivu [online]. [cit. 2011 - 3 - 22]

<http://www.lidovky.cz/skvrna-v-mexickem-zalivu-je-patrne-nejvetsi-civilni-ropnou-havarii-1po/ln_zahranici.asp?c=A100701_195056_ln_zahranici_ani>

Str. 51: Vodopády v Íránu [online]. [cit. 2011 - 3 - 22]

<<http://dalky.cz/cteni/c-nejvetsi-vodopad-pesie.html>>

Str. 55: Šáh Abbás I.: HORÁK, S., 2002: Írán. Turistický průvodce. (s. 31)

Str. 56: Minaret: HORÁK, S., 2002: Írán. Turistický průvodce. (s. 41)

Str. 56: Most Si vo Se Pol: HORÁK, S., 2002: Írán. Turistický průvodce. (s. 74)

Str. 58: Palác 40ti sloupů: HORÁK, S., 2002: Írán. Turistický průvodce. (s. 72)

Str. 63: Alabastr [online]. [cit. 2011 - 3 - 25]

<<http://cs.wikipedia.org/wiki/Alabastr>>

Str. 63: Mešita Immáma Chomejního: HORÁK, S., 2002: Írán. Turistický průvodce. (s. 72)

- Str. 65: BRINKE, J., 1997: Zeměpis světadílů, oceánů a Ruska (zeměpis pro 6. a 7. ročník základní školy a nižší ročníky víceletých gymnázií). Fortuna, Praha. (s. 68)
- Str. 65: HOLEČEK, M., JANSKÝ, B. a kol., 1996: Zeměpis světa 2, Česká geografická společnost, Praha. (s. 60)
- Str. 65: VOŽENÍLEK, V., FŇUKAL, M., MAHROVÁ, M., 2001: Zeměpis 3 - Zeměpis oceánů a světadílů, Prodos, Olomouc. (s. 47)
- Str. 65: Urbanizace [online]. [cit. 2011 - 3 - 25]
<<http://cs.wikipedia.org/wiki/Urbanizace>>
- Str. 66: BRINKE, J., 1997: Zeměpis světadílů, oceánů a Ruska (zeměpis pro 6. a 7. ročník základní školy a nižší ročníky víceletých gymnázií). Fortuna, Praha. (s. 68)
- Str. 66: VOŽENÍLEK, V., FŇUKAL, M., MAHROVÁ, M., 2001: Zeměpis 3 - Zeměpis oceánů a světadílů, Prodos, Olomouc. (s. 47)
- Str. 67: BRINKE, J., 1997: Zeměpis světadílů, oceánů a Ruska (zeměpis pro 6. a 7. ročník základní školy a nižší ročníky víceletých gymnázií). Fortuna, Praha. (s. 71)
- Str. 67: SVATOŇOVÁ, H., 2008: Zeměpis. Putování po světadílech (2. díl). Asie, Austrálie a Oceánie, Antarktida, Nová škola, Brno. (s. 22)
- Str. 67: DVOŘÁK, J., KOHOUTOVÁ, A., TAIBR, P., 2005: Zeměpis pro 7. ročník základní školy a víceleté gymnázium, Fraus, Plzeň. (s. 103)
- Str. 67: ČERVINKA, P., BRAUN, R., 1995: Asie. Zeměpis pro základní školy. Scientia, Praha. (s. 33)
- Str. 68: ČERVINKA, P., BRAUN, R., 1995: Asie. Zeměpis pro základní školy. Scientia, Praha. (s. 33, 34)
- Str. 68: BRINKE, J., 1997: Zeměpis světadílů, oceánů a Ruska (zeměpis pro 6. a 7. ročník základní školy a nižší ročníky víceletých gymnázií). Fortuna, Praha. (s. 70, 71)
- Str. 69: DVOŘÁK, J., KOHOUTOVÁ, A., TAIBR, P., 2005: Zeměpis pro 7. ročník základní školy a víceleté gymnázium, Fraus, Plzeň. (s. 101)
- Str. 69: ČERVINKA, P., BRAUN, R., 1995: Asie. Zeměpis pro základní školy. Scientia, Praha. (s. 37)
- Str. 70: ČERVINKA, P., BRAUN, R., 1995: Asie. Zeměpis pro základní školy. Scientia, Praha. (s. 37)
- Str. 70: VOŽENÍLEK, V., FŇUKAL, M., MAHROVÁ, M., 2001: Zeměpis 3 - Zeměpis oceánů a světadílů, Prodos, Olomouc. (s. 51)
- Str. 70: DVOŘÁK, J., KOHOUTOVÁ, A., TAIBR, P., 2005: Zeměpis pro 7. ročník základní školy a víceleté gymnázium, Fraus, Plzeň. (s. 100)
- Str. 71: DVOŘÁK, J., KOHOUTOVÁ, A., TAIBR, P., 2005: Zeměpis pro 7. ročník základní školy a víceleté gymnázium, Fraus, Plzeň. (s. 102)
- Str. 71: VOŽENÍLEK, V., FŇUKAL, M., MAHROVÁ, M., 2001: Zeměpis 3 - Zeměpis oceánů a světadílů, Prodos, Olomouc. (s. 51, 52)
- Str. 71: ČERVINKA, P., BRAUN, R., 1995: Asie. Zeměpis pro základní školy. Scientia, Praha. (s. 34)

- Str. 71: Írán [online]. [cit. 2011 - 3 - 25]
<<http://cs.wikipedia.org/wiki/%C3%8Dr%C3%A1n>>
- Str. 73: tradiční domy: HORÁK, S., 2002: Írán. Turistický průvodce. (s. 76)
- Str. 74: Abyaneh [online]. [cit. 2011 - 3 - 29]
<http://www.levanta.cz/iran/f_abyaneh.htm>
- Str. 77. Písečná duna [online]. [cit. 2011 - 3 - 29]
<http://cs.wikipedia.org/wiki/P%C3%ADse%C4%8Dn%C3%A1_duna>
- Str. 81: Aĵatolláh [online]. [cit. 2011 - 3 - 29]
<<http://www.slovník-cizich-slov.net/ajatollah/>>
- Str. 81: Islámská revoluce: HORÁK, S., 2002: Írán. Turistický průvodce. (s. 34)
- Str. 82: Kurdové [online]. [cit. 2011 - 3 - 29]
<http://krajane.czu.cz/geografie-nab/doku.php?id=kurdove_v_turecku>
- Str. 83: Muzeum šperků: BURKE, A., ELLIOTT, A., 2008: Iran, Lonely Planet (s. 105, 106)
- Str. 87: Kaspické moře [online]. [cit. 2011 - 4 - 4]
<http://www.cojeco.cz/index.php?detail=1&s_lang=2&id_desc=43319&title=Kaspick%c3%a9%20mo%c5%99e>
- Str. 87: Kaspické moře [online]. [cit. 2011 - 4 - 4]
<http://cs.wikipedia.org/wiki/Kaspick%C3%A9_mo%C5%99e>
- Str. 87: Salinita [online]. [cit. 2011 - 4 - 4]
<<http://cs.wikipedia.org/wiki/Slanost>>
- Str. 89: HOLEČEK, M., JANSKÝ, B. a kol., 1996: Zeměpis světa 2, Česká geografická společnost, Praha. (s. 60)
- Str. 89: VOŽENÍLEK, V., FŇUKAL, M., MAHROVÁ, M., 2001: Zeměpis 3 - Zeměpis oceánů a světadílů, Prodos, Olomouc. (s. 48, 50, 51)
- Str. 89: Závlahové zemědělství [online]. [cit. 2011 - 4 - 6]
<<http://earth.jsc.nasa.gov/sseop/EFS/printinfo.pl?PHOTO=STS032-96-32>>
- Str. 89: Kibuc [online]. [cit. 2011 - 4 - 6]
<<http://cs.wikipedia.org/wiki/Izrael#Zem.C4.9Bd.C4.9Blstv.C3.AD>>
- Str. 90: Voda: VOŽENÍLEK, V., FŇUKAL, M., MAHROVÁ, M., 2001: Zeměpis 3 - Zeměpis oceánů a světadílů, Prodos, Olomouc. (s. 48)
- Str. 90: Pšenice [online]. [cit. 2011 - 4 - 4]
<<http://www.probio.cz/vyrobky/obilniny/kamut-a-dvouzrnka>>
- Str. 90: Pšenice [online]. [cit. 2011 - 4 - 4]
<<http://www.penam.cz/cs/nase-vyrobky/z-ceho-vybirame/obil/>>
- Str. 90: Úrodný půlměsíc [online]. [cit. 2011 - 4 - 4]
<http://cs.wikipedia.org/wiki/%C3%9Arodn%C3%BD_p%C5%AFIm%C4%9Bs%C3%ADc>

Str. 91: islámská výzdoba: NEDOROSTOVÁ, A., Dekoratívni obklad schodiště, České Budějovice, 2010 (Diplomová práce), s. 10

Str. 95: Ramadán: HORÁK, S., 2002: Írán. Turistický průvodce. (s. 26)

Str. 96: Perský koberec: HORÁK, S., 2002: Írán. Turistický průvodce. (s. 23)

Str. 97: Tabriz: HORÁK, S., 2002: Írán. Turistický průvodce. (s. 56)

Str. 97: Modrá mešita: HORÁK, S., 2002: Írán. Turistický průvodce. (s. 56)

Str. 99: Kandován: HORÁK, S., 2002: Írán. Turistický průvodce. (s. 57)

Str. 99: Kappadókie [online]. [cit. 2011 - 4 - 6]
<<http://www.treking.cz/cestovani/kappadokie.htm>>

Str. 102: BRINKE, J., 1997: Zeměpis světadílů, oceánů a Ruska (zeměpis pro 6. a 7. ročník základní školy a nižší ročníky víceletých gymnázií). Fortuna, Praha. (s. 73, 74)

Str. 102: DVOŘÁK, J., KOHOUTOVÁ, A., TAIBR, P., 2005: Zeměpis pro 7. ročník základní školy a víceleté gymnázium, Fraus, Plzeň. (s. 104, 105)

Str. 102: VOŽENÍLEK, V., FŇUKAL, M., MAHROVÁ, M., 2001: Zeměpis 3 - Zeměpis oceánů a světadílů, Prodos, Olomouc. (s. 52)

Str. 103: Hagia Sofia [online]. [cit. 2011 - 4 - 13]
<http://cs.wikipedia.org/wiki/Hagia_Sofia>

c) Zdroje obrázků

Pozn.: Obrázky, u kterých není uvedený zdroj, jsou mé vlastní.

mapy, mapové zdroje:

Slepá mapa (str. 19) [2011 - 3 - 4]

http://mapasveta.info/svet/images/svet_slepa_mapa2_hranice.gif

Slepá mapa (str. 20)

Kartografie Praha, 2007: Soubor obrysových map.

Mapa s plánem naší cesty [2011 - 4 - 24]

http://home.cestovatel.cz/bart/04iran/images/mapa/dalsi_mapy/Mapa_Iran_Cesta.jpg

Clipy:

Obrázek kamery upozorňující na video-soubory [2011 - 4 - 25]

http://roamingreporters.net/RRWP/wp-content/uploads/2009/12/MovieCamera_clipart.jpg

Obrázek fotoaparátu upozorňující na soubor s fotografiemi [2011 - 4 - 25]

<http://www.aperfectworld.org/clipart/travel/camera.png>

Davidova hvězda [2011 - 3 - 7]

http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Star_of_David.svg

obrázky:

Obr. 1. Jihozápadní Asie – poloha [2011 - 3 - 4]
<http://geo-asie.upol.cz/index.php?page=jihozapadni-asie>

Obr. 2. Jihozápadní Asie
VOŽENÍLEK, V.; FŇUKAL, M.; MAHROVÁ, M.: *Zeměpis 3 – Zeměpis oceánů a světadílů*, Prodos 2001 (s.46)

Obr. 3. litosférické desky [2011 - 3 - 4]
http://cs.wikipedia.org/wiki/Litosf%C3%A9rick%C3%A1_deska

Obr. 6. Mapa Evropy [2010 - 9 - 18]
http://www.mapylevne.cz/fotky911/fotos/_vyr_2055555.JPG

Obr. 14. Výhled z teheránu na pohoří Elborz [2011 - 3 - 4]
<http://www.summitpost.org/tehran-and-mt-tochal-early/6282/c-150768>

Obr. 15. Výhled z teheránu na pohoří Elborz [2011 - 3 - 4]
<http://www.summitpost.org/december-27-2004-tehran/84408>

Obr. 24. Mt. Damavand v zimě [2011 - 3 - 4]
<http://www.khanehiran.ca/site/wp-content/uploads/damavand.jpg>

Obr. 25. Mt. Damavand z zimě [2011 - 3 - 4]
http://farm2.static.flickr.com/1119/1402766621_2060d80c9f.jpg

Obr. 58. Řeka Eufrat [2011 - 3 - 4]
http://yanksvie.com/wp-content/uploads/2010/06/Euphrates_Iraq.jpg

Obr. 68. Haram [2011 - 3 - 7]
http://www.sandiegoazadaar.com/images/Imam_Reza3_Mashad.jpg

Obr. 73. Haram [2011 - 3 - 7]
http://3.bp.blogspot.com/_xb6wXkEE-CA/TK7Hcsm4BnI/AAAAAAAAAWY/G6cct0SJ3DU/s1600/imam%2Breza%2Bshrine-mashhad%2Biran.bmp

Obr. 76. Populace muslimů ve světě [2011 - 3 - 7]
http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:World_Muslim_Population_Map.png

Obr. 79. Mekka [2011 - 3 - 7]
<http://redstateeclectic.typepad.com/.a/6a00d83452719d69e2014e86833944970d-800wi>

Obr. 80. Kaaba [2011 - 3 - 7]
http://s2.hbvl.be/imgpath/assets_img_gvl/2009/08/20/632914/mexicaanse-griep-tegenslag-voor-mekka-pelgrims_5_460x0.jpg

Obr. 81. Skalní hrob [2011 - 3 - 7]
<http://www.turismo.cz/assets/clanky/2009-03/clanek00629/upload/photo/jerusalem.jpg>

Obr. 82. Zeď nářků [2011 - 3 - 7]
<http://www.levitt.com/slideshow/s01p05.jpg>

- Obr. 83. Červeně vyznačený Izrael [2011 - 3 - 7]
<http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:LocationIsrael.svg>
- Obr. 84. Chrám božího hrobu [2011 - 3 - 7]
http://daidalos.ff.cuni.cz/2001/leden/bs_ifla03.php
- Obr. 85. Izrael [2011 - 3 - 7]
http://ucenischalupou1.chytrak.cz/soubory/mapa_izrael.gif
- Obr. 86. Židé [2011 - 3 - 7]
<http://www.lastminute-zajezdy.cz/potapeni/izrael/galerie/?strana=3>
- Obr. 87. Mrtvé moře [2011 - 3 - 7]
http://media.novinky.cz/281/192815-top_foto1-cnypm.jpg
- Obr. 88. Mrtvé moře [2011 - 3 - 7]
http://www.mineralstones.cz/media/cms/jericho/Dead_Sea_3m.jpg
- Obr. 89. Mrtvé moře [2011 - 3 - 7]
http://dalky.cz/img/gallery/full/izrael-mrtve-more_03.jpg
- Obr. 93. Ahura Mazda [2011 - 3 - 7]
<http://moldavit.dalky.cz/mimoz/modul.jpg>
- Obr. 97. Badgir: schéma [2011 - 3 - 11]
http://en.wikipedia.org/wiki/File:Qanat_wind_tower.svg
- Obr. 101. Cukrová homole [2011 - 4 - 11]
http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Cukrov%C3%A1_homole_001.jpg
- Obr. 146. Přírodní krajiny Jihozápadní Asie
DVOŘÁK, J.; KOHOUTOVÁ, A.; TAIBR, P. *Zeměpis pro 7. ročník základní školy a víceleté gymnázium*, Fraus, 2005 (s.94)
- Obr. 147. Světové pouštní oblasti [2011 - 3 - 12]
http://www.planetextinction.com/images/desert_map416x460.gif
- Obr. 148. Pouštní oblast Vádi Ram v Jordánsku [2011 - 3 - 12]
<http://www.hellotravel.com/sites/default/files/wadi-rum.jpg>
- Obr. 149. Datlové palmy v oáze [2011 - 3 - 12]
[http://www.globehaz.estranky.cz/img/picture/34/Aghir-a-jeho-okol%C3%AD-\(8\).jpg](http://www.globehaz.estranky.cz/img/picture/34/Aghir-a-jeho-okol%C3%AD-(8).jpg)
- Obr. 150. Vádi Ram v Jordánsku [2011 - 3 - 12]
<http://www.loveyplanet.com/f/p/95/218829/c05aa00.jpg>
- Obr. 151. Duny v poušti Rub al-Cháli [2011 - 3 - 12]
<http://v16.lscache3.c.bigcache.googleapis.com/static.panoramio.com/photos/original/7781863.jpg>
- Obr. 152. Kanáty [2011 - 3 - 12]
http://www.livius.org/a/iran/anshan/qanat_anshan_air.JPG
- Obr. 153. Velbloud [2011 - 3 - 12]
http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:07._Camel_Profile,_near_Silverton,_NSW,_07.07.2007.jpg

154. Obr. Gazela [2011 - 3 - 12]
<http://cdn1.arkive.org/media/63/630D0A55-530D-4791-976E-CBDE8D26E849/Presentation.Large/Female-goitered-gazelle-grazing.jpg>
- Obr. 155. Bam [2011 - 3 - 14]
http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/e/ed/Ancient_Bam,_2002.png/1000px-Ancient_Bam,_2002.png
- Obr. 156. Bam [2011 - 3 - 14]
http://en.wikipedia.org/wiki/File:Arge_Bam_Arad_edit.jpg
- Obr. 160. Pevnost Karima Khana [2011 - 3 - 14]
<http://c.photoshelter.com/img-get/I0000uorfulsLYeI/s/860/688/Arg-Karim-Khan-Shiraz-Iran-01.jpg>
- Obr. 172. Persepolis [2011 - 3 - 14]
<http://historika.fabulator.cz/ilustrace/perskarise.jpg>
- Obr. 185. Území starověké Mezopotámie [2011 - 3 - 14]
<http://sljglobal.wikispaces.com/file/view/mesopotamia.jpg/165280557/mesopotamia.jpg>
- Obr. 186. Klínové písmo [2011 - 3 - 14]
http://farm4.static.flickr.com/3388/3248294609_a6e3f14fc5.jpg
- Obr. 187. Sumerské umění [2011 - 3 - 14]
http://www.herodote.net/Images/Ur_etendard_mini.jpg
- Obr. 188. Sumerský reliéf [2011 - 3 - 14]
<http://volker-doormann.org/iitree01.jpg>
- Obr. 189. Zikkurat [2011 - 3 - 14]
<http://www.braasch-megalith.de/sumer-zikkurat.JPG>
- Obr. 190. Babylon [2011 - 3 - 14]
http://www.mputtre.com/sitebuildercontent/sitebuilderpictures/sumer_city3.jpg
- Obr. 191. Ištařina brána [2011 - 3 - 14]
<http://pekinghomunculus.files.wordpress.com/2010/12/ishtar-gate.jpg>
- Obr. 192. Ištařina brána [2011 - 3 - 14]
http://thequeenofheaven.files.wordpress.com/2010/09/ishtar_gate_at_berlin_museum-by-guy-to-be-cited.jpg
- Obr. 193. Visuté zahrady královny Semiramis [2011 - 3 - 14]
<http://video.furtpryc.cz/f/2008/05/babylon.jpg>
- Obr. 194. Babylonská věž [2011 - 3 - 14]
<http://dejepissychrov.sweb.cz/babylon.jpg>
- Obr. 195. Šíření islámu
 BAAR, V., Hospodářský zeměpis. Regionální aspekty světového hospodářství, Česká geografická společnost, Praha, 2002 (s.69)

- Obr. 201. Arabský poloostrov [2011 - 3 - 22]
http://nd03.jxs.cz/655/666/198991465c_65082465_o2.jpg
- Obr. 209. Tanky na ropu [2011 - 3 - 22]
http://leccos.com/pics/pic/saudska_arabie-_tanky_na_ropu.jpg
- Obr. 210. Stříkající ropa [2011 - 3 - 22]
http://www.tyden.cz/obrazek/201005/4bed57f42744c/ropa-4bed5f41e9387_275x353.jpg
- Obr. 212. Hořící ropná pole [2011 - 3 - 22]
<http://gulfofmexicooilspillblog.files.wordpress.com/2010/10/gulf-of-mexico-oil-spill-kuwait-fires.jpg?w=600&h=401>
- Obr. 213. Těžební čerpadla v Azerbajdžánu [2011 - 3 - 22]
http://www.zsdoobrichovice.cz/programy/zemepis/referaty/zakavkazsko_soubory/image009.gif
- Obr. 214. Perské koberce [2011 - 3 - 22]
http://www.irantravelingcenter.com/images/carpet_persian_iran.jpg
- Obr. 215. Perské koberce [2011 - 3 - 22]
<http://www.aliakbar-maktabi-tribalrugs.com/work/img/Tabriz.jpg>
- Obr. 216. Kachna zalitá v ropě [2011 - 3 - 22]
<http://i.ytimg.com/vi/2t7589kO2P0/0.jpg>
- Obr. 217. Hořící ropná pole [2011 - 3 - 22]
http://ngm.nationalgeographic.com/ngm/100best/images/storyD_main.jpg
- Obr. 218. Hořící ropná pole [2011 - 3 - 22]
http://farm3.static.flickr.com/2651/4139983909_0a59dae783.jpg
- Obr. 219. Kouř z ropných polí je vidět i z vesmíru [2011 - 3 - 22]
<http://images.jsc.nasa.gov/lores/STS039-72-060.jpg>
- Obr. 333. Typičtí Židé [2011 - 3 - 25]
<http://artinfada.files.wordpress.com/2009/01/orthodox-jews-2.jpg>
- Obr. 334. Tel Aviv-Jafo [2011 - 3 - 25]
http://media.rozhlas.cz/_obrazek/00908990.jpeg?im=1&mand=gt&sc_x=460&sc_y=276
- Obr. 335. Istanbul [2011 - 3 - 25]
http://www.paradoxplace.com/Insights/Topkapi/Ottoman_Images/Sultanhamet%20Istanbul%20R.jpg
- Obr. 336. Teherán [2011 - 3 - 25]
<http://www.nevasport.com/fotos/201007/155983.jpg>
- Obr. 337. Damašek [2011 - 3 - 25]
<http://cestyapamatky.cz/img/foto/f/017-velka-mesita-z-vyhličky.jpg>
- Obr. 338. Damašek [2011 - 3 - 25]
http://assassin.hemiweb.cz/file/ac/mesta/damasek/damasek_obr1.jpg
- Obr. 339. Gruzínské a arménské písmo
BRINKE, J.: *Zeměpis světadlů, oceánů a Ruska (zeměpis pro 6. a 7. ročník základní školy a nižší ročníky víceletých gymnázií)*, Fortuna, Praha, 1997 (s. 69)

- Obr. 340. Hebrejščina [2011 - 3 - 25]
<http://interglacial.com/~sburke/pub/Unishem/hebrew.png>
- Obr. 341. Arabské písmo [2011 - 3 - 25]
<http://endtimeproof.org/wp-content/uploads/2011/01/Allah-Arabic.jpg>
- Obr. 342. Arabské písmo [2011 - 3 - 25]
<http://www.inter-islam.org/images/p94-1.JPG>
- Obr. 343. Arabské písmo [2011 - 3 - 25]
<http://allahuakbaar.wordpress.com/>
- Obr. 344. Arabské státy [2011 - 3 - 25]
<http://liga-arabskych-statu.navajo.cz/liga-arabskych-statu-2.png>
- Obr. 345. Mekka [2011 - 3 - 25]
<http://www4.slikomat.com/08/0703/4qy-mekka2.jpg>
- Obr. 346. Dubajská věž [2011 - 3 - 25]
<http://img.aktualne.centrum.cz/334/47/3344743-nejvyssi-stavba-sveta-butj-dubaj.jpg>
- Obr. 347. Velbloudí dostihy [2011 - 3 - 25]
[http://www.diravpisku.cz/cmsres.axd/resimg/cmsImageGallery\\$7c07nIq4FxB8QuZhiQVEIOI01Z3ocxEjQI\\$2fzC9lsLkGUV9Vlww4Nt9cA\\$3d\\$3d/186x186/70](http://www.diravpisku.cz/cmsres.axd/resimg/cmsImageGallery$7c07nIq4FxB8QuZhiQVEIOI01Z3ocxEjQI$2fzC9lsLkGUV9Vlww4Nt9cA$3d$3d/186x186/70)
- Obr. 348. Umělé ostrovy [2011 - 3 - 25]
http://www.topzine.cz/wp-content/uploads/2010/06/United-Arab-Emirates-Palm-Islands-nation-branding.info_.jpg
- Obr. 349. Hořící ropná pole [2011 - 3 - 22]
<http://gulfofmexicooilspillblog.files.wordpress.com/2010/10/gulf-of-mexico-oil-spill-kuwait-fires.jpg?w=600&h=401>
- Obr. 350. Manama [2011 - 3 - 25]
<http://www.wayfaring.info/wp-content/uploads/2009/07/bahrain-manama-skyline-courtesy-pricey-at-flickr-cc.jpg>
- Obr. 351. Pláže na Sokotře [2011 - 3 - 25]
<http://www.kalbimcity.net/galeri/resim/2011/02/socotra-adasi.jpg>
- Obr. 352. San`a [2011 - 3 - 25]
http://www.lideazeme.cz/files/imagecache/dust_filerenderer_big/files/upload/story_press/3836/31_001_jpg_4a7ab09383.jpg
- Obr. 353. Město v Jemenu [2011 - 3 - 25]
http://www.celysvet.cz/fotky/jemen_3.jpg
- Obr. 354. Stromy na Sokotře [2011 - 3 - 25]
http://www.wayfaring.info/wp-content/uploads/2008/10/socotra_island2.jpg
- Obr. 355. Stromy na Sokotře [2011 - 3 - 25]
http://www.bulbish.com/PICS1/47_1Sokotra_Island__doesn_t_look_like_we_are_on_Earth.jpg
- Obr. 356. Okřídlený lev [2011 - 3 - 25]
http://www.theancientweb.com/images/explore/Iraq_%20Winged_Lion_Babylon.jpg

- Obr. 357. Zlatá mešita [2011 - 3 - 25]
<http://www.images-photography-pictures.net/Badgdad-Iraq-Samara-Golden-Mosque-The-Poss.jpg>
- Obr. 358. Minaret v Samaře [2011 - 3 - 25]
<http://www.middleeast.travel-101.info/wp-content/uploads/2008/10/samarra.jpg>
- Obr. 359. Písečná bouře [2011 - 3 - 25]
http://img.photobucket.com/albums/v612/kgray/Blog%20Stuff/sand_storm3.jpg
- Obr. 360. Palmyra [2011 - 3 - 25]
<http://www.atlastours.net/syria/tetrapylon.jpg>
- Obr. 361. Palmyra [2011 - 3 - 25]
http://www.theodora.com/wfb/photos/syria/ancient_roman_ruins_palmyra_syria_photo_gov_2.jpg
- Obr. 362. Skalní chrám Petra [2011 - 3 - 25]
<http://www.worldtourismplace.com/wp-content/uploads/2010/10/Petra-Ancient-Buildings.jpg>
- Obr. 363. Poušť v Jordánsku [2011 - 3 - 25]
http://www.westernforest.org/cestopisy/2002blvychod/obrazky/jordansko/jo_vadiram_ummsabatah_dunky1_tape ta_800x600.jpg
- Obr. 364. Vádí Ram v Jordánsku [2011 - 3 - 25]
- Obr. 365. Vlajka Libanonu [2011 - 3 - 25]
<http://www.cojeco.cz/attach/image/max/02/781c/02781ce77a26f7920dbc3556365b9e35.gif>
- Obr. 366. Modrá mešita v Istanbulu [2011 - 3 - 25]
http://ceciwo.files.wordpress.com/2011/03/sultanahmet_istanbul.jpg
- Obr. 367. Efesos [2011 - 3 - 25]
<http://www.yerbilgisi.com/wp-content/uploads/2011/04/efesantikenti.jpg>
- Obr. 368. Bospor [2011 - 3 - 25]
http://www.parstimes.com/spaceimages/istanbul_01.jpg
- Obr. 369. Kypr (pláž) [2011 - 3 - 25]
<http://www.kypr24.cz/wp-content/gallery/hospodarstvi/kypr-1.jpg>
- Obr. 370. Kypr [2011 - 3 - 25]
<http://www.cyprus.cz/wp-content/gallery/satelit-kvalita/cyprus-sat.jpg>
- Obr. 371. Hindukúš [2011 - 3 - 25]
http://farm3.static.flickr.com/2535/3842480824_7895f9d0a8.jpg
- Obr. 372. Ženy v burce [2011 - 3 - 25]
<http://commentariesonthetimes.files.wordpress.com/2011/02/burka-afghan-women.jpg?w=450&h=331>
- Obr. 373. Ženy v burce [2011 - 3 - 25]
<http://sarabasharmal.files.wordpress.com/2011/02/burqa1.jpg>
- Obr. 374. Perský koberec [2011 - 3 - 25]
http://www.pazyrykrug.com/images/persian_carpet_1_2_.jpg

- Obr. 375. Immámova mešita [2011 - 3 - 25]
<http://www.fotocesty.cz/pal/svg/iran25.jpg>
- Obr. 493. Oblast Velkého Kurdistánu [2011 - 3 - 29]
http://krajane.czu.cz/geografie-nab/lib/exe/detail.php?id=kurdove_v_turecku&media=oblast_velkeho_kurdistanu.gif
- Obr. 495. Diamant moře světla [2011 - 4 - 4]
<http://www.internetstones.com/image-files/darya-i-nurdiamond2.jpg>
- Obr. 496. Paví trůn [2011 - 4 - 4]
<http://www.karipearls.com/images/PeacockThrone.jpg>
- Obr. 498. Zlatý glóbus [2011 - 4 - 4]
<http://photos.worldisround.com/photos/10/185/250.jpg>
- Obr. 536. Kaspické moře [2011 - 4 - 6]
<http://kaspicke-more.navajo.cz/kaspicke-more.jpg>
- Obr. 541. Zavlažovaná pole [2011 - 4 - 4]
<http://clg-hubert-fillay-bracieux.tice.ac-orleans-tours.fr/eva//plugins/fckeditor-spi-2/userfiles/image/IMG/jpg/wadi-rum-culture.jpg>
- Obr. 542. Zavlažovaná pole [2011 - 4 - 4]
<http://earth.jsc.nasa.gov/sseop/images/EFS/lowres/STS032/STS032-96-32.jpg>
- Obr. 543. Pěstitel máku [2011 - 4 - 4]
<http://www.gram-of-truth.com/wp-content/uploads/2009/12/opium-poppies-afghanistan.jpg>
- Obr. 544. Úrodný půlměsíc [2011 - 4 - 4]
<http://www.starovekyegypt.net/pismo/img/egyptske-pismo-25.gif>
- Obr. 545. Úrodný půlměsíc [2011 - 4 - 4]
<http://xenohistorian.faihtweb.com/worldhis/map03.gif>
- Obr. 659. Zakavkazsko [2011 - 4 - 6]
http://www.armenian-history.com/images/maps/Map_Caucasus_Westem_Armenia.jpg
- Obr. 660. Elbrus [2011 - 4 - 6]
<http://www.moscowtopnews.com/image/article/7/0/4/1704.jpeg>
- Obr. 661. Arménský kostel [2011 - 4 - 6]
<http://www.kontakt24.cz/Images2/abb3a34726.jpg>
- Obr. 662. Krajina Kavkazu [2011 - 4 - 6]
<http://www.vardzelashvili.com/images/04tusheti.jpg>
- Obr. 663. Ararat [2011 - 4 - 6]
http://www.toulani.com/armenie_titulka.JPG